

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Právní a morální aspekty rychlých půjček
a jejich sociální dopady**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. Miroslava Kejdová, CSc.**

**Vypracovala:
Jana Štefaníková**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Právní a morální aspekty rychlých půjček a jejich sociální dopady“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Český Těšín 22. 3. 2009

.....
Jana Štefaníková

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Miroslavě Kejdové za kvalitní metodickou pomoc, kritické připomínky a cenné rady při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Michalovi a dětem Jakubovi a Tereze za jejich morální podporu a pomoc při zpracování mé bakalářské práce. Velice si vážím jejich trpělivosti.

Jana Štefaníková

OBSAH

Úvod	2
2. Právní úprava problematiky	4
3. Etika a rychlé půjčky	
3.1 Strategie firem	13
3.2 Strategie klientů	27
4. Sociální dopady půjček a opatření proti nim	
4.1 Sociální dopady	29
4.2 Opatření proti zadlužení	
4.2.1 Zákonodárství	40
4.2.2 Osvěta	42
4.2.3 Občanská sdružení	43
Závěr	46
Resumé	48
Anotace	50
Literatura a prameny	52

Úvod

V současné době jsme svědky masivní reklamy, ve které nabízejí své služby různé bankovní i nebankovní firmy. Tyto služby jsou spojené s půjčkami za **výhodných** podmínek. Výhodné jsou v tom, že se jedná o nízké částky, vesměs do 30 000,- Kč, často s donáškou do domu. Firmy slibují rychlé jednání, bez zdoluhavého zjišťování bonity žadatele, nevyžadují ručitele, nezajímá je, co si za půjčené peníze klient pořídí. Naopak, tyto reklamy jsou vedeny tak, aby bylo jasné, že půjčit si může opravdu kdokoli na cokoli. Starostliví rodiče, kteří svému dítěti chtějí dopřát lyžařský výcvik se spolužáky. Mladý člověk, který si chce koupit něco malého do bytu. Lidi, kteří chtějí své blízké obdarovat něčím pěkným.

Reklamu vytvářejí odborníci, kteří vědí, jak a čím oslovit cílovou skupinu, tedy ty, kterým je produkt, reklamou doporučovaný, určen. A právě otázka cílové skupiny u reklam na půjčky je citlivé téma. I když to příslušné firmy nepřiznávají, celá kampaň je zaměřena na určité sociální vrstvy. Na lidi mladé, kteří mají mnoho přání, ale málo zkušeností. Na lidi sociálně slabší, jejichž příjem je odsuzuje k tomu, že pro bankovní firmy jsou nezajímavými partnery. Dokonce i lidé, jejichž příjem se z větší části skládá ze sociálních dávek, nemají problémy při podpisu smlouvy o půjčce. Často se jedná o lidi, pro něž je uspokojení momentální potřeby prioritou. Nad tím, co bude zítra, z čeho budou žít, v danou chvíli nepřemýšlejí. Jedná se tedy o skupiny sociálně slabé, právně nepřilíš znalé, mladé a nezkušené, často s nižším vzděláním (i když toto není pravidlem).

Odvrácenou tváří těchto půjček bývají problémy, do kterých se dlužník může dostat. Neodhadne své finanční možnosti a dostane se do problémů se splácením. Často se stává, že takových půjček čerpá více a jeho problémy se prohlubují. Toto vše se samozřejmě odráží na jeho soukromém životě, ale i na jeho psychice, může to přerůst i v pracovní problémy (pokud práci má). Projevuje se to však i na jeho rodině, partnerovi, dětech, rodičích. Dlužník se dostává do závažných sociálních problémů,

které mohou vést k hlubokým společenským propadům. Ve snaze vyhnout se jim, se může uchýlit k činům, které jsou pro společnost nebezpečné (kriminální činy) nebo ji zatěžují ekonomicky i sociálně (bezdomovectví, rozpad rodiny).

Cílem mé práce je tedy popsat právní úpravu, týkající se problematiky půjčování peněz. Chci se zaměřit na to, jak vypadá praxe při realizaci půjček a jaké sociální dopady pro jednotlivce, ale i pro společnost, mají problémy se schopností půjčky splácet. Dále chci zjistit, zda a jak lze těmto nevýhodným půjčkám a jejich sociálním dopadům zabránit.

Ke splnění těchto cílů chci využít **metody**: studium dostupných textů a analýza právních norem.

Právní úprava problematiky

V současné době se na našem trhu zabývají půjčováním financí dva typy organizací. Jedná se o bankovní firmy a nebankovní firmy. Každý typ se řídí jinými zákonnými úpravami a liší se také v podmínkách, za kterých finance poskytuje. O podmínkách budu hovořit v následující kapitole, která se bude týkat morálních aspektů této činnosti, protože i když se něco děje v souladu se zákonem, ne vždy se to musí jevit jako morální. V této kapitole chci pouze přiblížit základní normy, které se kolem půjček vyskytují, a kterými se musí firmy, ale i jejich klienti, řídit.

Všechny *banky* se zřizují a řídí podle **zákona č. 21/1992 Sb.** V § 1 tohoto zákona se hovoří:

„...Bankami se pro účely tohoto zákona rozumějí právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciová společnost, které

- a) přijímají vklady od veřejnosti a
- b) poskytují úvěry,

a které k výkonu těchto činností mají bankovní licenci.“

Banka může vykonávat ještě některé jiné činnosti, které jsou v zákoně vyjmenovány, ale vždy jí musí být v licenci povoleny. Slovo „banka“ nebo „spořitelna“ může používat pouze právnická osoba, které byla licence udělena. Stát se tak stává garantem, že základní kapitál a další finanční zdroje banky jsou průhledné a nezávadné. Dále že banka je vedena osobami odborně způsobilými, důvěryhodnými a zkušenými. Vyjmenovává se zde řada povinností banky, opatření ke kontrole činnosti i sankce při případném zjištění nedostatků. Na základě tohoto zákona jsou všechny banky povinny účastnit se systému pojištění pohledávek z vkladů a přispívat v určitém rozsahu do jeho Fondu. Celý tento zákon musí zároveň odpovídat předpisům Evropské unie. Také však poskytuje těmto firmám určitou důvěryhodnost a dá se oprávněně předpokládat, že když stát pro jejich činnost schválil celý jeden zákon, tak si ji zároveň i pohlídá, zkontroluje.

Nebankovní instituce se řídí zákonem č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník. V tomto zákoně je přesně stanoveno, jak vzniknou právnické osoby, které mohou podnikat.

„...Právnické osoby vznikají dnem, ke kterému jsou zapsány do obchodního nebo do jiného zákonem určeného rejstříku, pokud nestanoví zvláštní zákon jejich vznik jinak.“

§ 19 Právnické osoby

Zde je uveden nejen název firmy, ale i okruh činností, kterými se bude zabývat, ale hlavně na které má povolení, licenci. Do rejstříku může a měl by nahlédnout každý. Přinejmenším proto, aby zjistil korektnost té které firmy. Stačí si na internetu vyhledat např. stránky www.obchodni-rejstrik.i-online.cz. Tato kontrola je ale umožněna i přes mnohé jiné stránky různých sdružení, např. Sdružení pro ochranu spotřebitele (www.spotrebitele.info) i státních institucí, např. Českého statistického úřadu (www.czso.cz). Již z množství nejrůznějších odkazů je jasné, že se jedná o informace důležité a jistě mají napomoci občanům k lepší orientaci mezi firmami.

1. ledna 2002 nabyl účinnosti **zákon č. 321/2001 Sb. O některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru** a o změně zákona č. 64/1986 Sb., který upravuje podmínky smluv, ve kterých je sjednáván spotřebitelský úvěr.

„Pro spotřebitele představuje tato nová právní úprava pozitivní posun v oblasti jejich ochrany. Vytvořením jednotného, průhledného právního prostředí v oblasti úvěrů na spotřebitelském trhu zákon posiluje pozici spotřebitelů a usnadňuje orientaci v nabídce spotřebitelských úvěrů. Zavedení ukazatele roční procentní sazby nákladů (RPSN) na spotřebitelský úvěr umožňuje spotřebitelům porovnání úrovně spotřebitelských úvěrů, které jsou nabízeny na trhu. Zákon představuje sjednocení české právní úpravy s právem zemí EU. Nad dodržováním podmínek stanovených tímto zákonem vykonává dozor Česká obchodní inspekce.“

<http://www.pujcky.penize.org/spotrebiteleske-uvery>, 15. 9. 2008

V podstatě se jedná o ukazatel ceny úvěru, tedy nejen úroků, ale i nejrůznějších poplatků, které jsou s úvěrem (půjčkou) spojeny.

Tedy firmy (osoby, které při uzavírání a plnění smlouvy jednají v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti) mají zákony stanovený rámec, který musí dodržet, jinak jim hrozí, že poruší zákon. Zatím se ale stále jednalo jen o jednu stranu právního vztahu. A co ta druhá strana? Obyčejný člověk, který jen potřebuje půjčit nějakou menší sumu? Jak ten se dozví o svých právech a povinnostech v tomto vztahu?

A tak jsme se dostali k základnímu právnímu dokumentu, kterým je *smlouva*. Již staří Římané říkali „*Pacta sunt servanda!*“ čili „Smlouvy se mají dodržovat!“ Aby se však mohly dodržovat, musí mít určité náležitosti, určitou formu a styl. O těchto věcech pojednává **zákon č. 40/1964 Sb.**, ale hlavně právě **zákon 321/2001 Sb., § 4**. Ráda bych zde tento § ocitovala, protože je velice důležitý. Smlouva tedy musí obsahovat tyto *náležitosti*:

- **stanovení roční procentní sazby nákladů (RPSN) na spotřebitelský úvěr, a to způsobem, který stanoví zákon,**
- **stanovení podmínek, za kterých může být RPSN na spotřebitelský úvěr upravena a které nesmí být závislé pouze na vůli věřitele,**
- **stanovení maximální výše spotřebitelského úvěru, stanovení výše jednotlivých splátek, jejich počtu a přesného časového rozvržení,**
- **stanovení jednotlivých plateb, včetně těch, které nejsou spotřebitelským úvěrem, budou-li placeny spolu se spotřebitelským úvěrem; pokud jednotlivé platby nelze přesně stanovit, musí být uveden způsob jejich výpočtu,**
- **závazek věřitele informovat spotřebitele v průběhu plnění smlouvy o všech změnách roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr,**
- **u smluv, ve kterých se sjednává koupě najaté věci, výši spotřebitelského úvěru,**
- **ustanovení o právu na splacení spotřebitelského úvěru před stanovenou lhůtou,**
- **podmínky, za kterých lze předčasně ukončit smluvní vztah,**

- **způsob placení.**

Tento zákon je velice důležitý, protože při nepřítomnosti některé z povinných náležitostí lze smlouvu prohlásit za neplatnou.

Jak vyplývá ze zprávy České obchodní inspekce, více než polovina smluv o spotřebitelských úvěrech, které v první polovině letošního roku prověřovala, porušuje zákon. Ze 133 kontrolovaných smluv jich neobstálo celých 72.

...Nejvíce zjištěných prohřešků se podle ČOI týkalo ukazatele RPSN. V 21 případech byla hodnota RPSN uvedená ve smlouvě vypočtena chybně, dalších 31 smluv pak hodnotu RPSN neobsahovalo vůbec. Druhou nejčastější závadou byl chybějící závazek věřitele informovat spotřebitele (dlužníka) o všech změnách RPSN, k nimž dojde v průběhu trvání úvěrové smlouvy. Postrádalo jej 34 smluv. V 18 smlouvách zase chybělo přesné časové rozvržení jednotlivých splátek a 9 smluv neobsahovalo maximální výši spotřebitelského úvěru....

www.mesec.cz/clanky/desetnik-smlouvy-o-spotrebitelskych-uverech, 18. 8. 2008

Jak se ukazuje, dalším důležitým pravidlem u všech smluv, nejen spotřebitelských, je požadavek na jejich srozumitelnost. Zdá se to jako jasná a jednoduchá věc, ale opak je pravdou. O srozumitelnosti smluv blíže pojednám v kapitole o strategii firem, poskytujících rychlé půjčky. Ale již zde bych chtěla vysvětlit smysl tohoto požadavku.

Formuláře smluv jsou většinou již připravené firmou, která služby poskytuje. Tato firma jistě zaměstnává nějakého právníka, který ji sestaví tak, aby odpovídala zákonům a zároveň odpovídala požadavkům firmy. Je tedy zřejmé, že se v ní bude vyskytovat velké množství právnických termínů a obrátů. A nejen to. Představitelé firmy, kteří se pohybují v určitém prostředí, zase budou používat termíny a obraty, které jim budou připadat jasné a srozumitelné. Ale spotřebitel, budoucí zákazník, není ani právník, ani zaměstnanec firmy. Dostává se do nerovné pozice. Aby se půjčka uskutečnila, musí souhlasit s předem sepsanou smlouvou, s předem stanovenými podmínkami. Proto je tedy třeba, aby si aspoň smlouvu přečetl, ale hlavně porozuměl o co v jejím obsahu jde. A pokud něčemu nerozumí, je třeba, aby se zeptal. Zaměstnanci firmy mají za povinnost mu všechny nejasnosti vysvětlit a srozumitelně vyložit. Je to

první moment, kdy si klient může uvědomit, jestli s ním firma hraje *“čistou hru”*. Velice záleží na tom, jak se k dotazům zaměstnanec firmy postaví. Jistě nebude působit věrohodně, když na přímou otázku neumí dát přímou odpověď nebo ji navíc začne zlehčovat. Odpovědi typu „To se vás netýká, tím se nemusíme zabývat“ sice mohou žadatele uklidnit, ale mělo by to být právě naopak. Není přece problém, stručně vysvětlit koho a čeho se „to“ týká a proč právě žadatele ne. Chci jen prostě zdůraznit, že požadavek srozumitelnosti smluv se sice může zdát jednoduchý a jasný, ale z nejrůznějších důvodů tak není, ani nemůže být.

Mnozí dlužníci vidí svou „záchranu“ v zákoně, který platí od 1. ledna 2008. Jedná se o **zákon 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení**. Tato zákonná úprava se však týká jen dlužníků, kteří splňují určité podmínky. Jejich dluhy jsou nejméně měsíc po splatnosti a je zjevné, že jejich finanční situace neumožňuje budoucí plnění všech v plné výši. Dále musí mít prokazatelně takový příjem, který zaručuje, že během pěti let bude schopen uhradit nejméně 30 % všech dluhů. Zároveň musí existovat více věřitelů, nikoli více dluhů u jednoho věřitele. Tento zákon mohou využít jak právnické, tak i fyzické osoby. Návrh na jeho uplatnění mohou podat věřitelé i dlužníci. Vlastně se jedná o to, aby každý z věřitelů dostal alespoň část svých pohledávek zpět a dlužník se vymanil z bludného kruhu „vytloukání klínu klínem“, kdy si na úhradu stávajících dluhů půjčuje další peníze. Logicky to předpokládá, že s tímto řešením musí všichni věřitelé souhlasit, protože je téměř jisté, že část jejich pohledávek uhrazena nebude. Pro dlužníka to znamená, že po dobu pěti let bude žít opravdu pouze z minimálních dávek, protože veškerý jeho příjem, veškerý jeho majetek půjde na úhradu dluhů. Částka ve výši 30 % je minimální, pokud se jeho příjmy zvýší, i úhrada jeho dluhů bude vyšší. V § 412 tohoto zákona se píše:

Po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen

- a) vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost a v případě, že je nezaměstnaný, o získání příjmu usilovat
- b) hodnoty získané dědictvím a darem zpeněžit a jejich výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře,
- c) oznámit insolvenčnímu soudu změnu bydliště nebo sídla a změnu zaměstnání,

- d) vždy k 15. lednu a k 15. červenci předložit přehled svých příjmů za uplynulých 6 měsíců
- e) nezatajovat žádný ze svých příjmů a na žádost insolvenčního soudu předložit k nahlédnutí svá daňová přiznání za období trvání plánu oddlužení,
- f) neposkytovat žádnému z věřitelů žádné zvláštní výhody,
- g) nepřijímat na sebe nové závazky, které by nemohl v době jejich splatnosti splnit.

Důležitou součástí tohoto zákona je tzv. *insolvenční rejstřík*. Ten, mimo jiné, obsahuje seznam insolvenčních správců a seznam dlužníků, na které byl podán insolvenční návrh. Po uplynutí pěti let, kdy dlužník řádně uhradí splátkový kalendář, soud vydá rozhodnutí, jímž dlužníka osvobodí od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení v neuspokojené výši. Od právní moci tohoto rozhodnutí běží další tříletá lhůta. Pokud v této době dojde k porušení některých podmínek zákona (např. vyjde najevo, že ke schválení oddlužení došlo na základě podvodného jednání dlužníka), dojde ke zrušení osvobození od placení pohledávek. A dlužník je opět povinen zaplatit svým věřitelům jejich pohledávky v plné výši. Jak je vidět, na dobu osmi let bude dlužník vlastně pod dohledem. Každé jeho rozhodnutí v oblasti financí bude pečlivě prozkoumáváno, každá jeho životní situace bude hodnocena. V případě onemocnění, tedy pracovní neschopnosti (čili nižších příjmů), lze předpokládat, že bude zkoumáno, zda je opravdu natolik závažné, že kvůli ní skutečně nemůže chodit do práce. O tom, jak bude tento zákon působit v praxi se teprve ukáže. Platí teprve krátce a v našich podmínkách ještě není příliš vyzkoušený. Má i odpůrce, kteří tvrdí, že ho mohou zneužít někteří „chytráci“. Je však jisté, že některým lidem opravdu může pomoci od pasti, do které se vlastním přičiněním nechali chytit. Podle mého však neřeší příčinu, která jiným pomohla tuto past nastavit.

Nemohu v souvislosti se zákonnými úpravami kolem finančních půjček vynechat jeden zákon, jehož klíčové slovo – „*lichva*“ – se v souvislosti s rychlými půjčkami velice často skloňuje. Vlastně by to měl být, dle mého názoru, základní zákon, ze kterého by ostatní zákony kolem půjčování financí vycházely. Měl by s určitostí

stanovit, jaká výše výdělku na půjčené sumě již není v souladu s dobrými mravy. Měl by. Ale jak tomu je ve skutečnosti?

„Kdo zneužívá něčí tíseň, nezkušenosti nebo rozumové slabosti nebo něčího rozrušení dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.“

Trestní zákon § 253, odst. 1 – Lichva

Při bližším pohledu na znění tohoto zákona narazíme ihned na problém. Je jím výklad všech znaků, které lichvu označují. Dá se logicky předpokládat, že pokud někdo požaduje nějakou půjčku, pocituje určitou *tíseň*. Jak se potom hodnotí, že onu tíseň někdo zneužil? Má to být určeno částkou, kterou půjčuje, procentem úroků, které požaduje, dobou, na kterou je ochoten peníze postrádat? Nebo jsou snad hlediskem sociální poměry žadatele, příslušnost k nějaké rase, národu?

Téměř stejně lze polemizovat o obratu „*zneužije něčí nezkušenosti*“. Říká se „neznalost zákona neomlouvá“. Ale o právním vědomí lidí v ČR se toho už řeklo dost a dost. Nejde se pořád vymlouvat na minulý režim, který občana hlídal, aby náhodou neutrpěl nějakou újmu a lidé si na to zvykli. A najednou se po nich chce, aby si sami hlídali, pod co umístí svůj podpis, k čemu se zavazují. Ale právě taková je skutečnost. Lidé se musí sami naučit vyhledávat informace a sledovat zkušenosti jiných, které jim mohou pomoci. Ale kde a kdy je vlastně získají? Ve škole, v rodině, v práci nebo přijdou s věkem? Zkušenost je nepřenosná, dá se pouze zažít. Kdo by tedy posoudil, jestli je žadatel „zkušený“? Nebo „rozumově slabý nebo rozrušen“? Samozřejmě na takové posouzení existují odborníci, např. psychologové. Ale tím by se zase ztratil smysl „rychlé půjčky“, protože takový posudek jistě zabere nemálo času a navíc i finanční stránka je určitě nezanedbatelná. A tu by uhradil kdo? Firma, které jde o klienta nebo klient, který, protože nemá peníze, tak si je potřebuje půjčit?

Takže tento pohled nám příliš nepomohl. Zkusíme tedy něco zjistit přes „*hrubý nepoměr k hodnotě plnění*“. Co by to mohlo znamenat? V našem případě by to mohl být hrubý nepoměr mezi tím, kolik firma půjčí a tím, kolik se jí vrátí. Čili cenou

půjčených peněz, kterou vyjadřujeme názvem úrok a označujeme jako procentní sazbu. Ale kolik přesně je „hrubý nepoměr“? Třicet procent, padesát procent, sto procent? Na našem trhu jsou i firmy, které mají oficiálně uvedený úrok 200 a více % a jejich podnikání je státem povoleno a schváleno. Vedou účetnictví, přiznávají daně, chodí k nim kontroly, probíhají audity. O tom, že by některé z těchto firem byla zakázána činnost právě na základě „hrubého nepoměru“ jsem ještě neslyšela. I když z některých případů někde v pozadí vykukoval, jako oficiální důvod nikdy nebyl uveden.

Tedy, i když praxe často znaky lichvy naplňuje, zejména ve spojitosti s rychlými půjčkami, nebývá toto trestáno. Důvodem může být, že je tato činnost již příliš rozšířená a je provozována velkým množstvím firem. Jim na nevýhodné, ale podepsané smlouvy, dluží finance příliš mnoho lidí. Pravděpodobně panuje obava, že každé odsouzení by se mohlo stát precedencem, který by mohl vést ke zhroucení určité části finančního trhu. To však neznamená, že by stát neměl usilovat o nápravu. Největší chyba bude právě v *neurčitosti právních norem*, v nichž ta, která hovoří o lichvě, hraje prim. Právě v tomto § 253 Trestního zákona má stát možnost stanovit pevné podmínky. Jejich překročení by šlo snadno dokázat, tedy i snadno potrestat.

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje mimo jiné i ustanovení, podle něhož každý věřitel bude moci požadovat základní úrok z půjčky maximálně ve výši dvojnásobku úrokové sazby požadované bankami za úvěry v místě bydliště nebo sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.

<http://www.mesec.cz/clanky/ma-stat-vic-chranit-obcany-pred-zraloky>, 15. 9. 2008

Je jisté, že trestněprávní odpovědnost je krajní řešení, až zklamou všechny ostatní nástroje regulace. Ale i těchto krajních řešení je třeba někdy užít, protože neřešené problémy mohou narůst do obrovských rozměrů.

Snažila jsem se zde vyjmenovat zásadní právní normy a předpisy, které se týkají poskytování půjček a spotřebitelských úvěrů. Tato problematika je velice složitá a citlivá. Přibývají stále nové zákony, podle toho jak se vyvíjí trh. Pokud však trh začíná směřovat nesprávným směrem, je třeba aby stát jednal urychleně. Právě trh s penězi je lehce náchylný k tomu, aby nesprávný směr nabral. Často se stává, že jednotlivý případ je sice podle zákona správně, ale již hraničí s morálkou. Firmy nerady slyší obvinění,

že jejich jednání je nemorální. Dne 13. 3. 2008 vysílala Česká televize pořad Máte slovo věnovaný právě půjčkám a jejich aspektům. Ve své práci se k tomuto pořadu několikrát vrátím, ale na tomto místě bych se zmínila právě o morálce. Na přímý dotaz moderátorky, p. Jílkové, zda se zúčastněným nejeví reklamy na rychlé půjčky nemorální, se někteří dotčeně ohrazovali. Nemorální? Ne! Neetické, to spíš! Ale nemorální ne! Co to tedy znamená „nemorální“ a co „neetické“? Může být něco nemorální a přitom podle zákona?

Etika a rychlé půjčky

Strategie firem

Jak vyplývá z minulé kapitoly, půjčování financí je ošetřeno mnoha zákony, a to jsem vyjmenovala jen ty nejzákladnější. V dnešní době snad není člověk, který by si nějakým způsobem někdy nepůjčil peníze. Přesto se každý, kdo se touto činností zabývá setkává s určitým obviněním z nemorálnosti. Ale proč tomu tak je? Směnný obchod kdysi v dávnověku vznikl tak, že někdo vytvořil určitý nadprodukt, něco, co sám nespotřeboval. Ale hodilo se to sousedovi, kterému zase nadbývalo něco jiného. Sešli se, dohodli se na kolik si každý svůj výrobek cení a došlo k výměně. Pro zjednodušení takovýchto směn a lepší vyjádření ceny všech možných výrobků se vymyslely peníze. Takže kdo se zabýval složitější výrobou, něčím, co neuměl každý, ale bylo třeba určitého umu, cenil si svůj výrobek více a měl tedy i více peněz. Nikdo se tedy nepozastavoval nad tím, když chtěl někdo vydělat – to znamená prodat dráž – na tom, co vyrobil, na zboží. Vydělané peníze mohl opět investovat do další výroby, aby jeho výrobky byly ještě kvalitnější, lepší. Nebo taky do rozšíření výroby, aby výrobky byly dostupnější. Tím vším zase vydělal finance navíc. Ale nastala situace, že i soused chtěl rozšířit výrobu, ale chyběly mu právě finance do začátku. Domluvili se tedy, že bohatší tomu druhému půjčí určitou sumu. Kdyby však tyto finance investoval do vlastní výroby, přinesly by mu zisk, o který tedy tím, že je půjčí, přijde. Bylo tedy jen spravedlivé, když chtěl, aby tento ušlý zisk zaplatil dlužník navíc, nad půjčenou sumu. Nebo nebylo?

A to je právě otázka, na kterou má každý jinou odpověď. Je morální vydělávat na penězích, které si půjčí někdo, kdo je v tísní? Pojem „**úrok**“ znali již ve starověku. Snad v každém státním útvaru se dříve nebo později objeví. Zpočátku splýval s pojmem „*lichva*“, vyjadřovaly oba to stejné - procentuální vyjádření určitého zisku ze sumy, která byla někomu svěřena, půjčena. Avšak postupem doby se tyto pojmy od sebe oddělily a lichvou se začal označovat nepřiměřený zisk, výdělek nad rámec morálky. Ale i v těchto státních útvarech se na výdělek na financích pohlíželo jako na něco nepatřičného, něco, co by nemělo být. Každý stát se tedy již tehdy snažil do tohoto

finančního trhu zasahovat. Existovaly vážné postihy za půjčování na úrok a také zákony na ochranu dlužníků. Stát v této činnosti podporovala i náboženství. I Bible se na mnoha místech o lichvě nebo úroku zmiňuje, a to vždy jako o něčem, co je špatné, a proto zakázané.

„Nedáš na lichvu bratru svému ani peněz, ani pokrmu, ani jakékoli věci, kteráž se dává na lichvu.

Cizímu půjčíš na lichvu, ale bratru svému nedáš na lichvu.....“

Deuteronomium, kap. 23, verš 19 a 20

Přesto i výklad Bible umožňuje dvojí vysvětlení – cizímu můžeš na lichvu půjčit, jen bratru ne. Církev rozhodla, že půjčování na úrok není křesťana hodné, a proto tuto činnost odsuzovala. Jako jedna z několika mála povolených činností však byla umožněna Židům. Bylo to považováno za činnost nečistou, nekřesťanskou a tedy ponižující. Jak se však trh vyvíjel, nejen světská, ale i církevní vrchnost musela ze svého odmítání slevit. A to nejen díky tomu, že i přes zákazy, trh s penězi stále existoval a byl využíván všemi, nakonec také i právě tou světskou a církevní vrchností. Jednalo se také o nezanedbatelný zdroj příjmů, který se hodí každému, osobám, státům, organizacím... Přesto však všichni cítili, že je třeba tento trh regulovat. V podvědomí všech pořád existuje, že úrok je nekřesťanský, že je nemorální. Ale jen od určité výše. Je třeba jen stanovit, od které. Ale jak jsem již v minulé kapitole ve výkladu Zákona o lichvě naznačila, nejen úrok musí být nekřesťanský. I některé okolnosti, za jakých jsou uzavírány smlouvy o půjčkách můžou zavánět nemorálností. Ve smlouvách existují nejrůznější dodatky, ujednání, penále, podmínky a podobně. Ne všechny jsou špatné, každý si jistí své zájmy. Ale mnohé jsou přinejmenším zvláštní, udivující. Právě o těchto bych chtěla psát v této kapitole.

Již víme, že v naší zemi existují dva typy firem, které se zabývají půjčováním financí. Jedná se o bankovní firmy a nebankovní firmy. Přestože výsledek jejich činnosti je stejný – půjčené peníze, mohou se lišit již v samém začátku jednání. A to již výběrem toho, komu peníze půjčí nebo nepůjčí.

Naprostá většina bankovních firem má vydány vlastní vnitřní předpisy, kterými se řídí při prvotním monitorování klienta. Je třeba totiž zjistit jeho „*bonitu*“, tedy schopnost půjčku splácet. Nejjednodušší to mají klienti dané banky, tedy ti, kteří mají

u ní otevřený svůj účet, nejčastěji běžný účet. Na ten chodí pravidelně platby, nejlépe pokud je to celá mzda. Tím má banka o financích klienta lepší přehled než mnohdy on sám. Má přehled o jeho případných dalších půjčkách, úvěrech, hypotékách – tedy o financích, které jeho bonitu snižují. Výhodou za „věrnost“ bance je jednodušší schvalování dané půjčky. S čím mohu jen souhlasit je, že u manželů se vyžaduje souhlas obou, i když účet je napsán jen na jméno jednoho. Často se totiž stávalo, že manžel, ať muž nebo žena, zadlužil rodinu, aniž by o tom druhý věděl. A z § 143 občanského zákoníku všichni víme, že i dluhy jsou společným jměním manželů. Ač se tedy požadavek souhlasu druhého z manželů s půjčkou může zdát jako zbytečný, banka tím předchází problémům nejen svým, ale i svých klientů.

Trochu odlišné je jednání s člověkem, který není klientem dané banky. V dnešní době banky poskytují nejrůznější produkty za nejrůznějších podmínek. Může se tedy snadno stát, že v „domovské“ bance zákazníkovi žádná nabídka nevyhovuje, ale najde si výhodnější u jiné banky. V tom případě jedním z prvních dotazů v nové bance je, proč mu „jeho“ ústav půjčku neposkytl. Nevěrohodné vysvětlení bývá signálem pro zvýšenou pozornost poskytovatele vůči žadateli. Banky se dobře orientují v nabídce konkurenčních ústavů i v podmínkách, které konkurence vyžaduje.

Dále banky vyžadují *potvrzení o výši příjmů*. Většinou k tomu mají připravený vlastní tiskopis, na kterém žadatel vyplňuje nejen svou mzdu, ale také zde musí přiznat všechny úvěry a půjčky. Klienti si nejsou vědomi toho, že bankovní i nebankovní firmy si vedou registry půjček a úvěrů. Tyto registry jsou vzájemně propojeny, takže každá firma, která půjčuje peníze sem může nahlédnout. Tedy nepřiznané půjčky mohou být velkým problémem v dalším jednání. Příliš to nesvědčí o dobrém úmyslu žadatele. Mzdu žadateli potvrzuje jeho zaměstnavatel, nemůže si tedy napsat částku, která by se jemu líbila. A i zde platí – u manželů se vyžaduje potvrzení od obou. Do příjmů žadatele lze započítat i některé sociální dávky, jako jsou např. rodinné přídavky, mateřská. U některých lidí jsou tyto dávky podstatným, dostatečně vysokým příjmem rodiny.

A jedním z ne posledních dotazů je informace o tom, v jakém ústavu má *otevřený svůj účet*, na který mu chodí plat nebo aspoň pravidelné platby. Zároveň musí donést poslední tři výpisy z tohoto ústavu. A, jak již bylo řečeno, zjišťuje se, proč

žadatel nevyužil některého z produktů své banky nebo proč mu bylo jeho využití bankou odepřeno.

Toto vše sleduje pouze to, zda má žadatel na krytí svého požadavku dostatek financí, zda bude schopen svůj dluh splácet. Zároveň si však banky zajišťují, aby v případě jeho neschopnosti dluh splácel někdo jiný. Proto požadavek *souhlasu manželů*. Dalším způsobem zajištění návratnosti pohledávek je tzv. *ručení*. To znamená, že nějaká jiná nebo jiné osoby souhlasí s případnými splátkami v případě, že dlužník z nějakého důvodu platit nebude. Je možné také ručit nějakou nemovitostí, např. rodinným domem. I způsoby ručení jsou v každém ústavu ošetřeny předpisy.

Každá banka má tedy svůj vlastní vnitřní řád, má své vlastní požadavky, podle kterých bonitu žadatele zjišťuje. Vyjmenovala jsem ty hlavní a podstatné, které jsou ve všech téměř stejné. Mohou se lišit v maličkostech, ale podstata je stejná. Zároveň má každá banka ještě jiné, drobné úpravy. Mnozí by mohli říct, že z jejich strany se jedná o určitou šikanu, o zneužívání svého postavení vůči klientovi. Ale lidé si neuvědomují, že většinou se zadluží na několik let, někdy i desítek let. V životě mohou nastat nejrůznější situace, o kterých většinou nechtějí nic slyšet, protože nevěří, že by se jim mohly přihodit. Ale banky tyto situace znají, a proto se snaží síto, kterým žadatele prosévají, nastavit tak, aby prošli opravdu jen ti, kteří jim budou moci pohledávku vrátit a přitom se sami nedostanou do problémů.

Z předchozího tedy vyplývá, že zůstává skupina lidí, nutno říci, že v dnešní době dost velká, která sítem bank neprojde. Pro banky jsou neatraktivní, jejich příjem je malý nebo nestálý. Mohou se také jevit jako nespolehliví. Existují totiž také různé *registry dlužníků*, kde se evidují nejrůznější prohřešky. Od zpoždění jedné splátky mobilnímu operátorovi přes občasné problémy se splácením např. z důvodu nemoci, až po nesplácení vůbec. Ale tito lidé určité příjmy mají, mají také své touhy a požadavky, které si chtějí splnit a věří, že za určitých podmínek jsou schopni své závazky splnit. Banky jim však nepůjčí. A zde vstupují do hry tzv. nebankovní firmy. I ty mají své požadavky na bonitu žadatele. Tedy většinou. Jejich požadavky však nejsou tak přísné jako u bank. Jsou také ochotny půjčit menší sumu peněz. Banky totiž většinou půjčují od 30 000,- Kč. Pro některé lidi je však toto příliš vysoká suma. Nebo tak vysokou částku nepotřebují a nechtějí se zbytečně zadlužovat. Jenomže právě u těchto firem se nejčastěji setkáváme s obviněními z nemorálnosti, často jsou obvinění ještě

radikálnější a hovoří se o „krádeži za bílého dne“. Ale proč? Začneme tedy, stejně jako u bank, s *podmínkami, které uzavření smlouvy předcházejí*.

Pokud tedy chce klient uzavřít smlouvu o půjčce, do banky musí přijít. Mnohé nebankovní firmy však toto nevyžadují. Ba právě naopak, jejich pověřený pracovník je navštíví přímo doma! Pěkně si sednou a hezky si u kávičky popovídají. Mezi řečí návštěvník vytáhne na stůl peníze, o které klient žádal. A řeč pěkně plyne a budoucí klient se ani neuvědomuje, jaký je na něj vyvíjen psychický nátlak. Vidí před sebou finance, které mu pomohou splnit jeho přání. Nepříliš proto vnímá, na co všechno se ho host ptá a jaké nejrůznější podmínky jsou v budoucí smlouvě uvedeny. Informace o výši úroku si již zjistil sám a co jiného zajímavého by ve smlouvě mohlo být uvedeno. Nevšimá si ani toho, jak návštěvník nenápadně zkontroluje stav domácnosti, vše, co se v ní nachází a co vypovídá o finanční situaci žadatele.

Jinak může jednání probíhat v pobočce firmy. Žadatel se po předchozí domluvě dostaví a je nucen čekat. Čeká v nevlídné a strohé místnosti, vybavené nepříliš pohodlným nábytkem. K dispozici nejsou žádné časopisy na zkrácení chvíle, nikdo nenabídne šálek čaje nebo kávy. Naopak, má pocit, že každého, kdo tam pracuje, obírá o jeho čas. Paní (nebo pán), se kterou měl schůzku domluvenou, musela nutně někam odběhnout, nutně něco pracovního zařídit. Když po nějaké době, celá zchvácená příběhne a s mnohomluvnými omluvami vysvětluje svou situaci, je již klient částečně zpracován. Jde totiž o to, aby byl čekáním natolik unaven a znechucen, že chce rychle udělat to, kvůli čemu přišel. Totiž podepsat smlouvu. Rychle se tedy nechá informovat o všem, co by měl vědět, raději se sám už ani na nic neptá, podepíše a relativně spokojeně odchází. Je sice unavený, ale povedlo se mu půjčit si sumu, kterou potřebuje.

A co je na obou těchto vzorcích chování závadného? V prvním případě přece přijde milý, usměvavý člověk, který má čas si s vámi povídat a ve druhém případě? I to se přece stává. V dnešní uspěchané době každý něco nestíhá, pořád honíme čas. Závadný je však důvod, proč se takto ti lidé chovají. V obou případech jde jen a jen o to, aby si budoucí klienti *nepřečetli smlouvu*, kterou podepisují. Aby neměli čas zamyslet se nad tím, co smlouva vlastně říká. Aby neměli chuť ani náladu chtít bližší vysvětlení některých pojmů, některých slovních obrátů. A už vůbec nemohou chtít

vysvětlení, co se stane, když přijdou nějaké problémy. Účelem tedy je, aby klient smlouvu podepsal, aniž by ji četl a nejlépe, aby se ani na nic neptal.

Ale proč tolik námahy? Každý přece ví, že k půjčce patří i úrok, a každý je tedy srozuměn s tím, že zaplatí určitou sumu navíc. Ale to je právě ono! Kolik to je „určitou sumu“? V žádné smlouvě se totiž nemluví jen o půjčené částce a úroku z ní, eventuálně o době splatnosti. V každé smlouvě se vyskytují ještě nejrůznější jiné poplatky za vše možné, které cenu půjčených peněz značně navyšují. Právě proto musel být vydán zákon 321/2001 Sb. o povinnosti uvádět ve smlouvách **RPSN**, resp. jednotlivé platby, včetně těch, které nejsou spotřebitelským úvěrem, budou-li placeny spolu s ním.

O RPSN jsem psala již v kapitole Právní úprava problematiky. Nezmínila jsem se však, jaké poplatky se do jejího výpočtu mohou započítávat:

- **poplatky vážící se k uzavření smlouvy (např. administrativní poplatky)**
- **poplatky za přijetí platby spotřebitelského úvěru**
- **poplatky vážící se k posouzení žádosti o úvěr**
- **poplatky za převod peněžních prostředků a poplatky za vedení účtu, pokud jsou nepřiměřeně vysoké a spotřebitel nemá možnost volby způsobu placení**
- **platby za pojištění nebo záruku, pokud se bude jednat o pojištění nebo záruku, která má věřiteli zajistit splacení úvěru v případě smrti spotřebitele, jeho invalidity, pracovní neschopnosti nebo nezaměstnanosti**
- **odkupní cena předmětu leasingu (kupní cena hrazená leasingovým nájemcem leasingovému pronajímateli, po jejíž úhradě se leasingový nájemce stává vlastníkem předmětu leasingu)**
- **a další platby nákladů na spotřebitelský úvěr.**

<http://pujcky.penize.org/spotrebitelske-uvery>, 15. 9. 2008

Jak je vidět, některé části RPSN mohou již samy o sobě navýšit splátky půjčených peněz. Ale stále se jedná o poplatky, které je věřitel **povinen** ve smlouvě uvést, ať již formou RPSN nebo je jednotlivě vyjmenovat. Dlužník má tedy možnost s nimi počítat,

může si sám porovnávat cenu stejných financí u různých institucí. Stačí si pozorně prostudovat např. internetové stránky a velice rychle se zorientujeme. Firmy uvádějí RPSN od 17 % (Home credit – Půjčka po telefonu), ale také 44 % (Home credit – Hotovostní půjčka Pošta). Např. firma Provident umožňuje na svých stránkách předběžný výpočet splátek, kde při určitém počtu týdenních splátek může výše RPSN dosáhnout 460,90 %!! Ještě stále mluvíme o poplatcích, které jsou firmy povinny! uvádět ve smlouvě!!

Existují však také poplatky, které firmy nemusí uvést přímo ve smlouvě, ale jsou sepsány v nejrůznějších **dodatcích ke smlouvě** nebo bývají na konci smluv, takže vypadají jako nedůležité, umístěné sem jen jako „pro jistotu“. Na významu nabývají potom právě při vyskytnutí se nějakého problému, něčeho, co narušuje „klidný tok splátek“. Jedná se o smluvní ustanovení týkající se nesplácení úvěru.

Jestliže máte například vrátit dluh ve splátkách, dejte si pozor na ujednání o tzv. ztrátě výhody splátek, které mnohé smlouvy obsahují, aniž by blíže vysvětlovaly, co to vlastně obnáší. Přeloženo do normální řeči jde o to, že když nezaplatíte řádně a včas, byť jen jedinou splátku, stává se splatným celý dluh najednou. Vy tím pádem přicházíte o možnost dále splácet a k vašemu překvapení věřitel požaduje vrátit všechno a hned.

Pozor také na tzv. smluvní pokutu, která bývá ve smlouvách pro případ nezaplacení dluhu v dohodnutém termínu. Může být stanovena jednorázově konkrétní částkou. Anebo – což je častější – určitým procentem či promilem z dlužné částky za každý den prodlení.

Deník 10. 3. 2008 – Život s dluhy, str. 1

Je třeba něco blíže povědět k **úroku z prodlení**. Málodko si totiž uvědomuje, že se vypočítává za každý den prodlení. Po roce dluhu již tento poplatek může převýšit samotnou půjčenou částku. K tomu je třeba připočítat další sankce, např. ve formě exekuce majetku. Pokud se dluh dostává již do této fáze, většinou přichází i soudní jednání, které v naprosté většině dlužník prohrává (podepsal řádnou smlouvu, kterou neplní). Musí tedy zaplatit dlužnou částku, penále z prodlení, výlohy exekutora, soudní jednání, výdaje věřitele (např. právního zástupce věřitele). Vše má svou logiku a úrok

z prodlení má své opodstatnění. Existují totiž lidé, kteří si půjčují peníze i když vědí, že na jejich splácení nebudou mít. Sporná ovšem je výše tohoto úroku. Přece jen je rozdíl, jestli platíte procento za den prodlení nebo promile, jestli se jedná o 2 % nebo 20 %.

Nejhorším způsobem řešení prodlení je jeho neřešení. To byl také případ spotřebitele, jenž přišel do jednoho z informačních center Sdružení obrany spotřebitelů. V té době mu už hrozila neodkladná exekuce majetku a částka, která narostla pokutami a sankčním úrokem, dávno přesáhla výši původního úvěru. Ačkoliv se to říká těžko, za většinu svých potíží si tento klient mohl sám.....

Seriozní poskytovatel úvěru zpravidla postupuje v takových případech úpravou splátkového kalendáře a snaží se o dohodu ku prospěchu obou stran. Naše věřitelská firma našla jiné řešení – rozhodčí doložku. To je vcelku oblíbený a běžný způsob pojištění finančních prostředků věřitele. Jenomže klient se podpisem rozhodčí doložky ve smlouvě de facto zříká nároku na oficiální soud a eventuální spory přenechává k řešení rozhodčímu řízení.

To ještě nemusí být nutně zlé, rozhodčích doložek používají i velké banky. Co když ale smlouva přímo jmenuje konkrétního soudce? My klienti jej většinou neznáme, zatímco věřitelská firma jistě ano a měla důvod určit právě jeho. Máte jistotu, že takové řízení bude skutečně nestranné? Většinou jistě ano, rozhodčí řízení je běžným způsobem řešení sporů, nicméně v našem případě nestranné nebylo. Dlužník dokonce ani nevěděl o probíhajícím rozhodčím řízení, neboť o jeho zahájení byl informován sice písemně, ale formou listiny na nástěnce daného rozhodce. První zprávu mu tedy přinesl až exekutor spolu s příkazem k exekuci v ruce.

Deník 10. 3. 2008 – Jak se vyhnout finančním problémům? Někdy stačí číst, str. 2

Tento úryvek článku jsem zde uvedla z několika důvodů. Je zde zmíněna tzv. **rozhodčí doložka** – termín, který běžnému klientovi mnoho neřekne a pokud se vyloženě nezeptá, pak vůbec neví, co vlastně ve smlouvě podepsal. Je to tedy opět jeden z důvodů, proč si některé firmy nepřejí, aby měl klient čas smlouvu si prostudovat. Dále je zde uvedeno, co se vlastně může s takovou rozhodčí doložkou pojit. Dlužník vůbec nemusí být uvědoměn doručením o probíhajícím **rozhodčím řízení**. Stačí, když je toto řízení oznámeno písemně na nástěnce rozhodce. Rozhodcem podle zákona o rozhodčím řízení může být každá zletilá osoba, která je způsobilá k právním

úkonům. Není tedy třeba mít právnické vzdělání. Pokud ve smlouvě souhlasil dlužník s tímto rozhodcem a ví, že má problém, měl by si vše sledovat sám. A v neposlední řadě je zde také vidět, že o příkazu k exekuci se dlužník také může dozvědět až s příchodem exekutora. Nikdo není povinen mu dopředu oznamovat, že byl takový příkaz vydán a že bude např. k určitému datu vykonán.

Bohužel, ani při *předčasném splacení* půjčky si dlužník nepomůže. Selský rozum říká, že firma bude ráda, když se jí finance vrátí dříve, než počítala. Často však opak bývá pravdou. Důvodem může být, že s předčasným ukončením smlouvy přichází firma o výnos, se kterým počítala. Proto již při podpisu smlouvy je většinou stanoveno, že o této skutečnosti musí být firma upozorněna písemně a předem. Bývá zde uvedeno i jak dlouho předem. Zároveň se stanovuje částka, ať už v nominální nebo procentuální hodnotě, kterou je povinen dlužník za předčasné ukončení zaplatit. Toto vše je pochopitelné a má své opodstatnění. Některé firmy však požadují zaplatit i takové poplatky a pokuty, že klient může mít pochyby o oprávnění věřitele je vymáhat. Na přímé dotazy se většinou dostává odpovědi typu „nevíme“, „nesmíme sdělit“, „jde o interní záležitost“ atd. atd. Pokud se přece jen dočká relativně jasného vysvětlení, může začít pátrat, zda „toto“ opravdu ve své smlouvě podepsal. Opravdu většinou nakonec zjistí, že podepsal. Na jedné z posledních stránek několikastránkové smlouvy, napsáno drobným písmem, mnohdy jako např. bod c) z určitého ujednání. Navíc zabaleno do takových formulací, že i kdyby si toho nakrásně klient všiml již při podpisu, nikdy by ho nenapadlo, co vše to může obnášet a co vše se pod daným ujednáním může skrývat.

Dneska více než kdy jindy platí, že je skutečně nutné velmi pozorně přečíst všechny podmínky smluvního vztahu. Jsou obchodní a finanční společnosti, které platí renomované právníky jenom proto, aby pro ně vymyslely finty, jak „ošulit“ klienta, a přitom se zároveň tvářit, jak perfektní obchod mu nabízím!

<http://www.mesec.cz/clanky/pribeh-ze-zivota-co-s-nevyhodnym-uverem/>, 17. 11. 2008

Z uvedeného tedy vyplývá, že ne vždy se předčasné ukončení splátek může vyplatit. Někdy se suma, zaplacená na poplatcích a penále může vyrovnat sumě, kterou bychom zaplatili při sjednaných splátkách. Někdy ji může i paradoxně převýšit. Proto je

třeba, když už je taková smlouva podepsaná, vše důkladně spočítat a zvážit. Přáním takových firem totiž je udržet si klienta na více let.

Na trhu s financemi podniká mnoho různých firem a naprostá většina z nich se snaží dělat svou práci v rámci zákona i v rámci morálních požadavků společnosti. Přesto se však vyskytnou firmy, o jejichž úmyslech lze vážně pochybovat. Stávají se díky médiím notoricky známé a jejich počínání často překračuje zákon. Bohužel *úmysl* se těžko prokazuje. Navíc klienty těchto firem bývají lidé sociálně slabí, kteří nemají finance. Nemohou si tedy dovolit jít s těmito firmami do sporu. Prokazování v trestním právu je složité a zdouhavé, navíc během řízení stojí nemalé peníze. Výsledek je nejistý a případná prohra by klienta zcela zničila. Málokdo tedy najde odvahu tento krok riskovat. Proto nezbývá, než dát na rady těch, kteří se v tomto prostředí pohybují a upozorňují nás, že existují některé věci, které by měly alarmovat naši pozornost, pokud se při jednání o poskytnutí půjčky nebo ve smlouvě objeví. O mnohých z nich jsem již tady hovořila nebo je aspoň naznačila. Některé bych chtěla zmínit poprvé.

O tom, jak to při podpisu smlouvy může vypadat, jsem již psala. Po delším (i když předem domluveném) čekání v nepříliš příjemném prostředí je člověk psychicky připraven podepsat téměř cokoli. Přitom právě tady by si měl dávat největší pozor. Pracovník firmy např. navrhne, že nejjednodušší pro klienta bude, pokud si firma bude sama splátky strhávat přímo z účtu žadatele. S vidinou toho, že se opravdu nebude muset o nic starat, klient podepíše „*Svolení k inkasu*“. Přesto

...měl byste si všimnout, jak je to formulováno ve smlouvě. Např. tam může stát v bodě 3.2. „věřitel je oprávněn inkasovat splatnou Splátku z Účtu dlužníka“. A v bodě 3.6. „Dlužník zodpovídá za řádné a včasné uhrazení příslušné Splátky na Účet věřitele.“ Oprávněn neznamená povinen. Firma si první splátku nestrhla. Asi za dva měsíce si strhla všechny najednou, až na tu poslední. Třebaže si strhnout mohla stejně jako ty předchozí, protože měla „Svolení k inkasu“...

<http://www.spolu-proti.estranky.cz/stranka/pasti-a-triky>, 6. 2. 2009

Např. firma Finpomoc (jedna z těch mediálně známých) má přímo ve smlouvě uvedeno, že první splátka úvěru je splatná *v den poskytnutí úvěru*. To znamená, že v den, kdy

se objeví finance na účtu klienta, je povinen zaplatit první splátku. Všechny další jsou splatné např. k 15. každého měsíce. A firma, i když měla právo k inkasu, si finance nestrhla. V naprosté většině se klienti této firmy shodují, že na ujednání o první splátce nebyli upozorněni. A o tom, že jsou v prodlení se dozvěděli až při vymáhání smluvní pokuty, navýšené o honoráře rozhodce, právního zástupce firmy atd. atd.

Existuje i *požadavek neomezeného přístupu k financím* na účtu dlužníka.

Dlužník se zavazuje, že do 5ti pracovních dnů.... Předloží originál potvrzení od Banky dlužníka o povolení inkasa peněžních prostředků bez omezení maximální částky a počtu opakování inkas z účtu dlužníka...

<http://www.spolu-proti.estranky.cz/stranka/pasti-a-triky>, 6. 2. 2009

Že by něco takového nikdo nepodepsal? Ale ano, podepsal. Lidé totiž mají mylný dojem, že podepsali pouze Svolení k inkasu.... Je to „slovíčkaření“? Vlastně ano, ale v právu hraje i přítomnost nebo nepřítomnost čárky za slovem svou roli. Právě proto je tak významný spěch, ve kterém se některé smlouvy uzavírají, neochota dát smlouvu k prostudování domů. Mohl by se na ni přece podívat nějaký nezávislý právník!

Ale i prostudování smlouvy, propočítání její výhodnosti a následné odstoupení od úmyslu půjčit si, nemusí být lidem nic platná. Jak je to možné? Klient si našel firmu, která slibovala výhodné poskytnutí půjčky. Požadovala však určitou *finanční zálohu* – za slib úvěru. Po zaplacení této částky se rozjela mašinerie, na jejímž konci se klient dozvěděl, že nedostane požadovanou sumu celou nebo že musí převést na firmu nějakou svou nemovitost, někdy i obojí. Zároveň mu bylo sděleno, že má dodat ještě některé doklady. Samozřejmě tím ztratila nabídka na atraktivitě a klient se rozhodl, že smlouvu vůbec neuzavře. Jenomže i za toto rozhodnutí již musí platit penále! Tedy si vlastně žádné peníze nepůjčil, jen zaplatil zálohu, a přesto musí platit smluvní pokutu. Protože nedodržel smlouvu a nedodal všechny potřebné doklady. Jakoby klient celé jednání nezrušil, jakoby smlouvu uzavřel. Klient má pak dvě možnosti – dlouze dokazovat, že vlastně žádné smluvní podmínky neporušil, protože žádnou smlouvu neuzavřel a vlastně tím, kdo dluží je firma (zaplacená záloha) nebo raději smlouvu urychleně uzavřít, začít čerpat nabízenou půjčku a domluvit se na splácení vyčísleného penále. Po několika jednáních s firmou, kdy je přesvědčován pomocí nejrůznějších paragrafů i pomocí téměř

neskrývaného vyhrožování (žalobou, sankcemi atd.), co se jeví jako nejjednodušší cesta? Samozřejmě smlouvu uzavřít.

S finanční zálohou se dá čarovat také jinak. Klient zaplatí požadovanou zálohu a samozřejmě očekává, že jeho žádost o poskytnutí půjčky bude kladně vyřízena. Po zamítnutí zjišťuje co se tedy stalo s jeho zálohou. A přijde na to, že smlouva, kterou podepsal při předání zálohy je vlastně koncipována tak, že se jednalo o ***cenu za podání informace*** – o tom, jaké půjčky firma poskytuje, jaké doklady a podklady k tomu potřebuje, na jakou sumu půjčky klientův příjem stačí... Vzhledem k tomu, že mnohdy tato záloha činí i 10 000,- Kč, jedná se o docela nezanedbatelný příjem za pouhé poskytnutí informací. Nebo také zjistí, že záloha byla na to, aby ho firma zavedla do databáze žadatelů o úvěr. V této databázi může být veden až tři roky. Ale on potřebuje peníze hned, ne až se to někdy bude firmě hodit (jestli někdy)!

Jindy zase firma požaduje dopředu např. 10 % z požadované částky na ***náklady spojené s vyřízením půjčky***. Seznámí klienta se všemi požadavky, které jsou s tím spojeny, s tím, že má přiznat všechny své dosavadní závazky, jaké má dodat doklady atd. Po určité době přijde klientovi dopis, že zatajil nějaké závažné informace, porušil tím smluvní podmínky a celá smlouva tím padá. Zaplacené peníze samozřejmě propadají taky, protože náklady na vyřízení půjčky firma přece měla! Problém je, že klient sám neví, které všechny doklady musí předložit a pokud mu pracovník firmy jen o jednom neřekne, je samozřejmé, že ho klient nedodá a tím opravdu poruší smlouvu. Otázkou je jen, zda šlo o omyl nebo úmysl pracovníka firmy nebo naopak klient opravdu špatně poslouchal.

Jak je vidět, na poskytování financí se dá vydělávat ještě dříve, než jsou vůbec nějaké peníze poskytnuty. Asi nejdůležitějším se potom jeví nějakého klienta chytit do sítě a udržet ho tam co nejdéle. K tomu účelu využívají firmy nejrůznější způsoby. Nejčastěji se ihned po splacení (nebo ještě lépe těsně před ním) objeví ve schránce dopis, že jelikož se jevíte jako spolehlivý zákazník, nabízí vám firma ***ihned*** poskytnutí dalších financí v mnohem vyšší částce. Nemusíte již vůbec nic vyřizovat (firma už všechny údaje o vás i vaší finanční situaci přece dávno má), stačí jen podepsat novou smlouvu a opět platit. Normálně si každý půjčuje peníze na něco, za nějakým účelem. Ale když vám je někdo nabízí sám? A za tak „výhodných“ podmínek? Přece když jsme

zvládali splácet doted', zvládneme splácet i dál! V tu první chvíli si nikdo nespočítá, že pokud si půjčí **vyšší** sumu, budou i splátky vyšší! A tak tedy znovu podepíší další smlouvu, i když původně si již půjčit nechtěli. Vždycky se najde něco, na co se peníze dají použít.

Někdy je však již první smlouva sepsána tak, že klient je v podstatě **donucen čerpat další půjčku**, aniž by o ni stál. Jak je to možné? Mezi množstvím odstavců, bodů a), b), c) se objeví určité ujednání. Musím přiznat, že jsem ho četla asi čtyřikrát, slovo po slovu, pěkně pomalu – a věřím, že kdybych dopředu nevěděla, oč se jedná, tak bych to nepochopila.

V případě, že dlužník 10 (slovy deset) dnů před uhrazením poslední splátky ve smyslu čl. 3.1. Smlouvy nebo v případě předčasného splacení ve smyslu čl. 3.7. Smlouvy 10 dnů před uhrazením poslední splátky nebo v případě okamžité jednorázové splatnosti ve smyslu čl. 4.2. Smlouvy, která nastane před splatností poslední splátky 10 dnů před uhrazením celé, dosud nesplacené části úvěru, odměny, poplatku a ostatních závazků ze Smlouvy prokazatelně doručí věřiteli písemné oznámení, že neuplatňuje své právo ve smyslu čl. 8.1. Smlouvy (pozn.: článek 8.1.: Smluvní strany se zároveň dohodly, že v případě, pokud dlužník splní své povinnosti... je věřitel oprávněn poskytnout dlužníkovi nový úvěr a to i opakovaně“), věřitel neposkytne dlužníkovi nový úvěr a splatnost a účinnost Smlouvy zaniká tak, jak je uvedeno v čl. 10.3. Smlouvy.“ To znamená, že pokud včas nedoručíte firmě informaci o tom, že žádný další úvěr nechcete, automaticky je Vám poskytnut úvěr nový, na stejnou částku, za stejnou odměnu, za stejných pokut. A to by bylo, abyste tentokrát, v novém kole, do pasti nepadnul.

<http://www.spolu-proti.estranky.cz/stranka/pasti-a-triky>, 6. 2. 2009

Podle mého názoru na tento bod sám o sobě by měl být klient upozorněn již před podpisem smlouvy ne jednou, ale několikrát a důrazně a jistě i před ukončením splácení té první půjčky. Proč se tak asi neděje? Proč klient nestojí firmě za to, aby ho na takovou celkem zásadní věc upozornila? Jistě to o něčem svědčí...

Jsou ale i méně okaté způsoby jak vydělat na klientovi. Mnohé firmy doporučují k využití **telefonický kontakt**.

Telefonní linka však rozhodně není „zelená“ – zpoplatněna je opravdu nadstandardním tarifem (např. 95 Kč/min). Přičemž zákazník není ve všech případech na paušál upozorněn v korektní podobě. Při následném úmyslném prodlužování rozhovoru tak někteří zájemci o půjčku zaplatí i více než deset tisíc. Navíc výsledek není zaručen a výsledná výše úvěru nemusí odpovídat požadované částce. Při odstoupení od jednání v této fázi vám však již nikdo účty za telefon neproplatí.

<http://www.spotrebitele.info/finance/clanek.shtml?x=2344650>, 5. 2. 2009

Ještě výhodnější je kombinace dvou způsobů – klient složí zálohu za příslib půjčky a čeká na vyjádření. Po měsíci čekání znervozní a začíná zjišťovat, co se děje. Byla mu půjčka přiznána a v jaké výši? Protože mu byl doporučen telefonický kontakt, tedy volá... A dál je to již stejné, jako v předchozí ukázce. Prostě fantazie některých „podnikatelů“ nezná mezí.

Právě situace na trhu si vyžádala schválení zákona 321/2001 Sb. o RPSN. Je to velice důležitý údaj, který jsou firmy povinny uvádět již ve smlouvě, aby bylo na první pohled jasné, kolik opravdu klient ročně zaplatí za půjčené peníze. Je přece rozdíl zaplatit navíc 19,5 % RPSN nebo 460 % RPSN... Ale čeština je tvárná a existuje v ní krásné slovíčko „od“. A tak tedy je již zcela běžná formulace – nabízíme vám půjčku xx,- Kč s RPSN od 19,5 % . Firmy to zdůvodňují tím, že výpočet tohoto ukazatele je velice náročný a liší se půjčku od půjčky. Jistě je to pravda. Vzorec na výpočet RPSN je opravdu náročný, klient sám si ho nespočítá. I mnohé firmy mají RPSN vypočteno chybně. Avšak právě ono slovíčko „od“ degraduje tento důležitý ukazatel na pouhé „něco“, co musí být ve smlouvě uvedeno.

Strategie klientů

Jaké má tedy klient možnosti obrany? Jako první každého asi napadne „*nepůjčovat si*“. To však není příliš dobrá rada. V dnešní době jde vývoj tak rychle dopředu, že to, nač by se klient rozhodl spořit, by se v době, kdy bude mít finance pohromadě, již nemuselo vyrábět. Možností, jak se bránit před nevýhodnými půjčkami, není pro klienty mnoho. Přesto však existují.

Právě rychlý vývoj umožňuje dnes klientovi zjistit si o firmě, se kterou chce spolupracovat, velké množství informací. Např. internet umožňuje nahlédnout do *obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku*, kde si budoucí klient může o firmě zjistit základní informace. Hlavně však to, zda má vůbec firma oprávnění nabízené služby poskytovat. Má také většinou možnost si na stránkách firmy *přečíst vzor smlouvy*, kterou by s největší pravděpodobností podepsal. Dále existují stránky různých *občanských sdružení*, kde si klient jednoduchým dotazem může zjistit již konkrétní zkušenosti občanů s chováním dané firmy. Občanská sdružení mají také poradny v různých městech po celé republice, kde se klient může vyptat na vše, co ho zajímá. Pokud si přinese vzor smlouvy, který si vytiskl z internetu, jistě mu poradí s pasážemi, kterým nerozumí. V neposlední řadě si však musí uvědomit svou *vlastní finanční situaci*. Spočítat si, zda to, co si chce půjčit opravdu zvládne splácet, představit si, co se bude dít, pokud nastanou nějaké nečekané životní situace.

Klient si tedy vybere určitou firmu a rozhodne se podepsat smlouvu. Ještě než ji však podepíše, musí si dávat pozor na to, jakým způsobem s ním firma jedná již při předběžném zjišťování různých možností půjček. O tom, jak to může vypadat při podpisu smlouvy jsem již psala. Ale ze všeho nejdůležitější je ještě před podpisem *smlouvu důkladně přečíst*

... a nejlépe s tužkou v ruce. Podtrhněte si každou část, kde smlouva říká, že pokud něco neuděláte nebo naopak uděláte, tak... A následují slova jako: zrušení smlouvy, zvýšení dlužné částky, zvýšení úroků atp., tedy sankce. O podpisu uvažujte teprve tehdy, když zcela porozumíte všemu, co se v takových případech může podle smlouvy stát, a tyto podmínky jsou pro vás přijatelné.

<http://www.vaspodpis.cz/sankce.html>, 9. 2. 2009

Ale nejen nad nejrůznějšími sankcemi se musí klient pozastavit. Každá jemu nejasná formulace by mu měla být okamžitě a srozumitelně vysvětlena. Pokud má pocit, že se ptá na něco, co není druhé straně příjemné a chce se z odpovědi vykroutit, nepodepisovat! Pamatovat také na to, že může chtít odstoupit od smlouvy nebo ji předčasně splatit – takže důkladně nastudovat za jakých podmínek je to u dané firmy možné. Zároveň si však musí také uvědomit, že i firma se vystavuje určitému riziku, takže je samozřejmé, že v naprosté většině případů to, co požaduje po klientovi není jen určitá forma šikany, ale mnohdy je to nutnost. Čili se spolupráce musí předpokládat z obou stran. Přesto, jak již bylo výše uvedeno, je třeba být ve střehu.

Sociální dopady půjček a opatření proti nim

Sociální dopady

Až dosud jsem se zabývala podmínkami, které v určité míře limitují možnost půjčit si finance. Z předchozího textu je zároveň vidět, že i když se zdá být těchto podmínek dost a dost, využít nabídek nejrůznějších firem, tyto půjčky poskytujících, není zase až tak velký problém. Někdy to vypadá, že pouze stačí, aby člověk měl *způsobilost k právním úkonům*, čili mohl podepsat platnou smlouvu. Logicky by každý předpokládal, že ten, kdo si chce finance půjčit, by měl také prokázat dostatečnou výši příjmu. Ale z praxe již víme, že některé firmy jakoby se zaměřovaly na skupiny obyvatel, kteří takový příjem nemají. Vždyť přece jestliže si někdo potřebuje půjčit 3000,- Kč na splátky, něco to o jeho příjmu vypovídá! Ve chvíli, kdy klient smlouvu podepisuje, jsou spokojeni oba – klient i věřitel. Vlastně oba dostali to, co chtěli. Klient může uspokojit svou momentální potřebu, kvůli které si finance půjčil a věřitel má do budoucna zajištěn určitý příjem, většinou s nemalým ziskem. Oba jsou srozuměni s podmínkami tohoto vztahu, oba vědí, do čeho jdou. Opravdu to vědí?

Mohou totiž nastat nějaké problémy, je jedno z které strany, a najednou to vypadá, jakoby každá ze stran podepsala jinou smlouvu. Text je tentýž, ale jeho výklad je různý. V naprosté většině případů se ukáže, že jedna ze stran si nepřčetla důkladně smlouvu, nepochopila správně některá ujednání, některé body této smlouvy. Abych pravdu řekla, ještě jsem neslyšela, že by touto stranou byl někdy věřitel. Vždy je tím, kdo „pochybí“ dlužník. Než se vše vyřeší, než se vysvětlí, kdo má pravdu, neuvědomuje si klient, že jeho dluh narůstá. Narůstá o nejrůznější poplatky, penále, pokuty, které jsou ve smlouvě také, ale které při pročitání smlouvy vynechal, protože předpokládal, že jeho se přece nikdy týkat nebudou. A stává se, že si neuvědomuje, že se začíná pomalu propadat do dluhové pasti. A začíná to tak jednoduše!!

Předpokládám, že si nikdo nepůjčuje peníze s tím, že je nevrátí. Jsou i takoví, ale jejich jednání spadá do jiné kategorie, tam jde o jednoznačný podvod.

Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Trestní zákon § 250 Podvod

Tato práce se ale zabývá lidmi, kteří si půjčí s tím, že peníze podle smlouvy vrátí i s předem sjednaným navýšením. Jistě každý, než učiní tento krok, nějakou dobu uvažuje, zvažuje pro a proti, vypočítává kolik si může půjčit, kolik zvládne splácet. Potom tedy najde firmu, jejíž nabídka a podmínky mu vyhovují a k oboustranné spokojenosti se dohodnou. Většinou zpočátku jde vše podle původního plánu. Klient zvládá splácet, nablízku se nejeví žádný problém. Ale co když klient přijde o práci? Nebo se mu stane úraz a on i jeho rodina zůstanou odkázáni na nemocenské dávky? Zpočátku se snaží své povinnosti, i přes těžkosti, plnit dál. Ale potom se může stát, že jeden měsíc to opravdu nevyjde a splátku nepošle. S vírou v to, že příští měsíc zaplatí obě splátky najednou. Snad si toho nikdo nevíšimne. Jenomže všimne! A seriózní věřitel většinou reaguje docela rychle. Zašle upomínku, kde zpočátku zdvořile upozorňuje na opomenutí, avšak většinou je zde již vyčíslena penalizace. Odborníci se shodují v tom, že nejhorší variantou jednání „*hra na mrtvého brouka*“.

Ve schránce jste sice měli oznámení o uložení zásilky určené do vlastních rukou, ale hodili jste ho do koše stejně jako to další, které se tam po nějaké době objevilo. Tím pádem ovšem nemáte tušení, že věřitel na vás podal žalobu o zaplacení dlužné částky a nákladů řízení, že soud vám tuto žalobu doručil na vaši adresu s výzvou k vyjádření a s poučením o následcích, a protože jste se na rozdíl od žalobce nedostavili, vydal tzv. rozsudek pro zmeškání. Tímto rozsudkem vám uložil povinnost zaplatit žalobci dlužnou částku včetně příslušenství, smluvní pokuty a nákladů řízení, a protože jste si zásilku nevyzvedli, nastala tzv. fikce doručení po 10 dnech od uložení a rozsudek nabyl právní moci. Vy si říkáte: dlužím 20 000 Kč, nakonec to dám vždycky nějak dohromady, však se svět nezboří!

Jenže ono už to dávno není těch původních 20 000 Kč, jak se mylně domníváte. Počítejte se mnou: dluh – 20 000 Kč. Protože vaše prodlení už trvá rok a úrok z prodlení dle právní úpravy činí za toto období 9,5 %, zvyšuje se dlužná

částka o 1 900 Kč. Dále vám soud uložil zaplatit náklady řízení, protože kdo prohraje, ten platí náklady protistrany. Jedná se o soudní poplatek, který činí 4 % z žalované částky, tedy 800 Kč. Ještě tu jsou náklady právního zastoupení, protože věřitel si vzal advokáta. Podle příslušné vyhlášky činí odměna částku 10 700 Kč plus 900 Kč tzv. režijní paušál, a protože advokát je plátcem DPH, tak se toto vše zvyšuje ještě o 19 %. Výsledný účet tedy zní: 36 504 Kč. Úrok z prodlení, popř. smluvní pokuta dále denně nabíhají, a to až do úplného zaplacení, což ještě nějakou dobu potrvá.

Deník 10. 3. 2008 – Život s dluhy, str. 2

I v této situaci je důležité, aby klient neváhal a snažil se s věřitelem dohodnout. Firmy většinou vyjdou svým klientům vstříc a dohodnou se na dalším splátkovém kalendáři. Je přece i v zájmu firmy, aby byl dluh splácen a zaplacen. Firma posoudí novou finanční situaci klienta a splátky nastaví tak, aby byl schopen plnit své povinnosti. Jistě, bude splácet mnohem déle a mnohem více, než byl původní dluh, ale vše je podle práva i podle morálky. Jinak totiž mohou nastat dvě situace: buď si klient opět půjčí (většinou u jiné firmy), aby mohl svůj dluh vyplatit nebo nebude splácet a navštíví ho exekutor.

První situace, tzv. „*vytloukání klínu klínem*“ bývá nešťastné řešení. Proč? V čem je jeho záludnost? Právě v tom, že klient chce rychle splatit dluh, který mu vznikl. Protože se však s bankou, u které dluží, nešel dohodnout, začal být veden v registru dlužníků. Půjčí si proto u nebankovní firmy, která peníze poskytne téměř ihned, mnohdy i s donáškou do domu. Problémem je, že za tento komfort klient opět zaplatí.

...U těchto půjček se přepočtený roční úrok pohybuje v desítkách a stovkách procent.

Klienti, kteří uvažují o spotřebitelské půjčce, často dávají přednost co nejnižším měsíčním splátkám, které jim tolik nezatíží rodinný rozpočet. U půjček v řádu desetitisíců korun, kde se splácí jen stovky korun měsíčně, je důležité uvážit dobu splácení....

...Procentuálně nejhůře vycházejí takzvané půjčky do domu... Všechny jsou navíc krátkodobé, je třeba je splatit do jednoho roku... Pokud klient zvolí kratší splátkový kalendář, může se RPSN vyšplhat až na 460 procent.

Praxe bohužel ukazuje, že mnozí na RPSN příliš nehledí a zajímá je většinou jen kolik budou splácet měsíčně (nebo týdně). Na této strategii postavili svoje podnikání poskytovatelé půjček do domu.

Astronomické hodnoty ročních procentních nákladů jim přitom nepřipadají jako překážka, protože týdně budou splácet jen stokoruny.

Deník 23. 2. 2009, Nejdůležitější údaje bývají nejmenšími písmeny, str. 28

Paradoxně tedy klient, který se chtěl rychle zbavit vzniklého dluhu, se zadlužil ještě víc. V danou chvíli měl pocit, že našel skvělé řešení, protože jeho finanční situace se zcela jistě zlepšila. Avšak příliš často opak bývá pravdou. A opět nastává situace, která mu hrozila před časem, ale kterou zažehnal novou půjčkou. A opět má dvě možnosti....

Jedním z řešení je tzv. **konsolidace dluhů**. Jedná se o sloučení půjček do jedné, tedy místo více věřitelům, bude dlužník platit jen jednomu. Tuto službu neposkytují všechny finanční firmy, zabývají se jí jen některé. Vybraná banka vyplatí všechny dluhy dlužníka a domluví se s ním na splácení dluhu, vzniklého tím u ní. Celková splátka v daném období (např. měsíčně) tak bude nižší, než kdyby platil každému věřiteli zvlášť.

Banky to vše nedělají jen z lásky k lidem. Klient sice platí méně, ale delší dobu. Zatímco vyšší splátky by měl nejvýše na dva roky, konsolidovaná splátka je třeba na 6 let. Ve výsledku pak bance může zaplatit až dvojnásobek původního dluhu. Pokud potřebujete snížit splátku a rozhodnete se konsolidace využít, nemusíte nakonec zaplatit tolik. Až budete mít zase příjmy vyšší, můžete začít spořit a půjčku umořit mimořádnou splátkou.

Dnes 11. 2. 2009, Spojte více půjček do jedné, str. D8

I když se z předchozího může zdát, že konsolidace vlastně nepřináší zvýhodnění, je třeba si uvědomit, že při splácení více firmám může klient měsíčně dávat z rodinného rozpočtu i desítky tisíc korun. Při konsolidaci půjček půjde o měsíční splátky podstatně nižší, podle délky splácení. Tyto splátky mohou být i méně než poloviční. Rozhodně je

tedy na uváženou, jestliže např. z měsíčního příjmu rodiny odejde více jak polovina na splátky více věřitelům, i když po kratší dobu, nebo měsíčně odejde třeba jen 15 % jednomu věřiteli, i když delší dobu. Ale i u konsolidace půjček platí, že banky, které ji poskytují mají řadu podmínek. A v každé bance platí trochu jiná pravidla pro poskytnutí. Ale jistě to nejzákladnější je, že klient musí mít dostatečný příjem.

Druhým možným výsledkem tzv. hry na mrtvého brouka může být návštěva *exekutora*. Zatímco se dlužník tvářil, že problém neexistuje, na dopisy věřitele nereagoval a doufal, že se mu vše podaří nějakým zázrakem vyřešit, věřitel jednal.

...podal k soudu návrh, aby k vymožení jeho pohledávky dle pravomocného a vykonatelného rozsudku byla nařízena exekuce na váš majetek a jejím provedením byl pověřen konkrétní exekutor XY. Že jste o tom nevěděli a žádné takové rozhodnutí vám od soudu nepřišlo? Tak to je ovšem v naprostém pořádku, protože onen verdikt doručuje zpravidla až exekutor v době, kdy již exekuce byla soudem nařízena a on vydal exekuční příkaz... Prohlášení exekuce na váš majetek znamená, že s ním nemůžete disponovat, a to až do doby, než bude exekuce zrušena...

Deník 10. 3. 2008, Co udělá s vaším dluhem jeden papír s modrým pruhem, str. 2

V této chvíli má dlužník poslední možnost začít jednat a s exekutorem se co nejrychleji spojit a domluvit. I když jeho dluh opět narostl o soudní náklady a náklady samotného exekutora, je lepší dluh urychleně začít splácet. Pokud totiž bylo o exekuci soudně rozhodnuto, není před ní úniku.

Máte-li dojem, že se před exekucí skryjete nebo že exekutora jednoduše nepustíte do bytu, pak vězte, že exekutor je oprávněn zjišťovat osobní a majetkové poměry povinného jak od státních orgánů (policie, finančních úřadů), tak od jiných osob (pojišťoven, bank, pošty atd.). Při soupisu majetku může vstoupit do bytu, provozovny a dalších prostor, v nichž má povinný svůj majetek, a to dokonce i v jeho nepřítomnosti, zpravidla za asistence zámečníka a policie.

Zabavit vám může až na pár výjimek veškerý majetek: penězi, cennými papíry a vklady v bankách počínaje a vozidly a nemovitostmi konče. Obestavit vám také může vaši mzdu a jiné příjmy. Exekuce přitom skončí až po úhradě

vymáhaného dluhu a všech s tím spojených nákladů, které rozhodně nebudou malé. Když u vás tedy zazvoní exekutor a vyzve vás k úhradě dluhu, máte-li z čeho, rozhodně se vám vyplatí rychle vše zaplatit.

<http://www.mesec.cz/clanky/exekuce-jak-se-ji-vyhnout/>, 23. 2. 2009

O nařízení exekuce se podle zákona povinný (dlužník) má dozvědět jako poslední. I když se to zdá nefér, jeho dosavadní jednání také nebylo příliš fér. A pokud by o exekuci věděl předem, mohlo by se stát, že by se snažil svůj majetek ukrýt, převést na jinou osobu nebo prodat.

Téměř každý povinný se při zabavování movitých věcí brání tím, že mu nic z nich nepatří. Vybavení bytu je rodičů, vkladní knížka manželky a auto kamaráda, takže není co zabavit. Omyl! Exekutor může zabavit téměř všechny věci, o nichž se má důvod domnívat, že patří povinnému. Znamená to věci, které povinný užívá nebo jsou uloženy v bytě, v němž se zdržuje. Pokud to budou věci někoho jiného, musí to tato osoba prokázat a neprodleně podat tzv. vylučovací žalobu k soudu, který exekuci nařídil.

Pozor také na účelové převody a skrývání majetku! Lehce lze takovýto postup pokládat za maření úředního výkonu rozhodnutí a poškozování věřitele. Zjistí-li exekutor, že povinný takto postupuje, může na něj podat trestní oznámení a všechny tyto úkony prohlásit za neplatné a to i se zpětnou platností, takže ani antidatování smluv nepomůže.

Exekutor také může povinného předvolat k prohlášení o majetku. Pokud by vyšlo najevo, že v něm povinný uvedl nesprávné nebo neúplné údaje, byly by vůči němu vyvozeny trestněprávní důsledky.

<http://www.mesec.cz/clanky/exekuce-neni-legrace/>, 23. 2. 2009

V naší zemi se často hledí na exekutora jako na někoho, kdo chce chudáka, který je v nouzi, obrát o to málo, co mu ještě zbylo. Jistě, exekutor má možná až příliš velké pravomoci, mnohdy při výkonu dochází k různým přehmatům... Ale využití jeho služeb je jednou z nemnoha zákonných možností, jak se věřitel domůže toho, aby dlužník splnil své závazky.

V této souvislosti je nutno říct, že dlužníkem může být i **ručitel**, to znamená někdo, kdo někomu z příbuzných či známých podepsal ručitelský závazek. Pro takového člověka je jediná rada – přesvědčit se, že je dluh splácen a zaplacen. Protože pokud pravý dlužník není k mání, někam zmizel, je věřitel oprávněn vymáhat dluh po ručiteli. Ten sice již dávno zapomněl, že něco takového, jako je ručitelský závazek, podepsal, ale to jeho povinnost nijak nezmenšuje ani neruší. A dále se situace vyvíjí normální cestou – „nový“ dlužník, byť se skřípáním zubů, platí nebo neplatí....

Zatím vše, co jsem popisovala, vede k tomu, že věřitel své peníze nakonec dostane, dlužník nějakým způsobem své dluhy uhradí. Ale co to udělá s dlužníkem, s jeho psychikou? Jistě si připadá jako někdo, kdo zkrachoval, kdo nebyl schopen postarat se o rodinu, zabezpečit jí slušný život. Jak se na něj dívají jeho příbuzní, sousedé, spolupracovníci? To vše se mu honí hlavou. Vždyť na samém počátku byl ten nejlepší úmysl, chtěl jen sobě a svým blízkým udělat radost! V této situaci asi nejhorší řešení je, když nastávající nebo jež vzniklé problémy před svou rodinou tají a myslí si, že je musí vyřešit sám. Hlavou se mu honí ty nečernější myšlenky a v takových situacích se člověk začíná chovat nerozumně. Pokud se s nikým nepodělí o své obavy, s nikým nehledá možná řešení, nezvažuje pro a proti, začne dělat ukvapené, často nelogické věci.

Asi nejméně vhodným, ale hlavně nebezpečným způsobem, jak řešit své problémy, je využít služeb lidí, o kterých se ví, že půjčují peníze, i když k tomu nemají povolení, nejsou vedeni na živnostenském úřadě. **Lichvářů**. Tito lidé se řídí vlastními pravidly a zákony. Neposílají upomínky, nedomlouvají se na jiném splátkovém kalendáři. Ke splnění svých pohledávek používají jiné způsoby. Vyhrožují nejprve pouze dlužníkovi, pokud to nezabere, vezmou si na mušku členy jeho rodiny. Vyhrožují vším možným, od společenského znemožnění, přes fyzické ublížení až k likvidaci. Pokud to nepomůže, může se stát, že na dveře „neposlušného“ dlužníka zaklepe (pokud do nich rovnou nevtrhne) parta většinou cizojazyčně mluvících lidí. A jejich úkolem je *jakýmkoli* způsobem z dlužníka jeho dlužnou částku dostat. A většinou se jim to povede. Kontakt s lichváři je vždy kontaktem s podsvětím. A to nikdy nepřinese nic dobrého – ani dlužníkovi, ani jeho rodině, ale ani společnosti.

Často právě nedobrá finanční situace vede k tomu, že se člověk sám dá na *dráhu zločinu*. Při přemýšlení, kde sehnat chybějící finance, ho napadne, že by si je přece mohl vzít tam, kde je mají. Ve večerce za rohem, na benzínové pumpě, v pobočce spořitelny v jejich městě... Možností je mnoho a stačí trochu šikovnosti... Není pravda, že takto mohou uvažovat pouze mladí lidé, kteří ještě nemají dost životních zkušeností, kteří ještě neznají cenu peněz a života. Nedávno médii proběhla zpráva, že podobně si počínal podnikatel vyššího věku, jehož firma se dostala do finančních problémů a on neviděl jiné řešení. Mediálně známý je také jiný případ.

Nejvyšší soud potvrdil dvanáctiletý trest Vladimíře Kramarzové ze Studénky za podíl na pokusu o vraždu výběřčího dluhů ze společnosti Provident Financial. Kramarzová pozvala výběřčího do svého bytu ve Studénce a „vyzbrojila“ další dva pachatele paličkou na maso, která měla sloužit jak vražedná zbraň. Výběřčímu dluhů se nakonec z bytu podařilo utéct. Kramarzová podala k Nejvyššímu soudu dovolání s tím, že se nepodílela na přípravě vraždy. Byla prý přesvědčena o tom, že to pachatelé nemyslí vážně. Soud jí to však neuvěřil a uznal ji vinnou, protože dlužila velkou sumu.

Dnes 18. 2. 2009, Žena plánovala vraždu paličkou na maso, str. C2

Samozřejmě, že tajit před rodinou své problémy nemůže dlužník věčně. Nejpozději při návštěvě exekutora (nebo hůř – policie) to rodina zjistí. Smutné ovšem je, že je s dlužníkem „na jedné lodi“, takže vše, co postihne ho, postihne i jeho partnera a děti. Okamžitě se celá rodina v sociální žebříčku propadá o několik příček níž. Stává se, že aby rodina ušetřila na splátky dluhů, snaží se *šetřit na jiných platbách*. Další nelogické chování, které ale v danou chvíli vypadá jako nejsnadnější cesta. Jaké to mohou být jiné platby? Je s podivem, že většinou to nejsou výdaje za cigarety, elektroniku a tak podobně. Většinou jsou to platby za bydlení. Přece co se může stát, jestliže jeden měsíc nezaplatíme platbu za elektřinu? V daný měsíc nic. Ale on to většinou není jen jeden měsíc, je jich víc. Vyúčtování elektřiny chodí jednou za rok, tak vlastně jeden rok se téměř nic neděje. A pak najednou je elektřina vypnuta a dosavadní dluhy se rozrostly o dluhy a penále elektrárenským podnikům. A nejedná se jen o elektřinu, ale i jiné služby, spojené s bydlením – plyn, odvoz odpadu, nájemné... Výsledkem je, že rodina přichází o své bydlení. Může byt sama prodat a koupit si jiný, levnější. Samozřejmě, že levnější byty jsou v lokalitách, které asi nejsou příliš

vyhledávané pro podmínky života v ní. Většinou je to vinou osob, které v nich žijí. A v tomto prostředí se najednou rodina i s dětmi ocitne. Jaký příklad si asi děti vezmou ze svého okolí? Kde je většinou samozřejmostí žít ze sociálních dávek a ten, kdo pracuje je spíš pro smích nebo přinejmenším nechápán?

Tím horším (pro neplatiče, ale i pro obce, tedy i stát) řešením problému s neplacením plateb za bydlení je vystěhování dlužníka i s rodinou do holobytů. Tady se sejdou lidé, kteří jsou již vlastně na samém dně. A cesta vzhůru je velice obtížná. Bohužel právě i pro ty děti, které jsou zatím ve všem nevinně.

V Orlové sestěhovali kolonie z okrajů okolních měst. Vzniklo ghetto, kumulace dětí, které nemají zábavu. Z nudy se upnou na drogy, kriminalitu a mohou vzniknout dětské gangy... Party mladíků do 20 let loupí, přepadávají. Představte si, že žijete v komunitě, majorita vás nesnáší, tak povýšíte tu svoji komunitu na něco víc, ostatní svět se pro vás stane nepřítelem....

<http://www.pujcky-rychle.estranky.cz/stranka/pujcky-a-jejich-rizika>, 25. 2. 2009

V těchto ghettech se pomalu hromadí všechny možné sociální problémy, kterými se prostě jednou bude muset někdo zabývat. V současnosti se to již začíná dít, bohužel každý pokus o nějaké řešení vždy narazí na své odpůrce, překvapivě právě z řad politiků a vládních představitelů.

Některým lidem se zdá, že přišli na velice jednoduchou cestu, jak zachránit rodinný rozpočet. Stačí **finance vyhrát**. Téměř každý si aspoň jednou v životě zahraje, vsadí. Vždyť i Sportka je svým způsobem hazardní hra. A výherní losy se dávají jako dárek k narozeninám nebo pod stromeček. Pokud je to v rozumných mezích, je vše v pořádku. Problém nastane, když se hra stane posedlostí. Dnes není problém se cestou z práce nebo z obchodu (bohužel i ze školy) zastavit v nějaké herně s výherními automaty. Už na ulici poutá pozornost červeně blikající reklama s informací, kolik přesně dělá dnešní jackpot. Člověk, který tam vejde, si může vybrat, ve kterém z přístrojů, které tam jsou, zkusí své štěstí. Samo o sobě to nemusí být problém, ten nastává, jestliže právě šel zaplatit nájemné nebo nakoupit základní potraviny pro celou rodinu, ale on celou finanční hotovost naházela do hrací skříňky. Většinou nemůže uvěřit tomu, že mu to nevyšlo. Ale když to nevyšlo dnes, zítra to přece vyjít musí. Jednou ty

finance, které tam naházel, někdo vyhraje, tak proč ne on? A dluhy opět narůstají a rodina opět většinou nic neví.

Nakonec se to však dozví. A důsledkem bývá **rozpad dosavadní rodiny**. Ano, i to bývá důsledkem finančních problémů. Partner se většinou nedokáže smířit se změněnými životními podmínkami (ani se mu nelze divit) a už vůbec nechce připustit, aby tak žily jeho děti. V první fázi se odstěhuje k rodičům, pokud s tím souhlasí a pokud to lze. Zpočátku možná věří, že až se vše vyřeší, mohou zase spolu žít. Ale málokdy se to splní a většinou dojde k rozvodu. Samozřejmě si sebou odnese část dluhů, které mu případnou při vypořádání společného jmění manželů. Ale i to je pořád lepší, než společensky upadnout tak hluboko, že už vlastně není návratu. Ve výsledku si najde nového partnera, založí novou rodinu a pokud má štěstí, dostane se ze všech problémů. Pokud štěstí nemá

...Končí v azylových domech, které jsou ale jen pro matky s dětmi, rodina se rozdělí. Pokud není ani azylový dům, tak rodina končí na ulici, děti jdou do dětského domova. Tam stojí jedno dítě ročně 250 tisíc, je tam 10 let, to je 2,5 milionu, rodina má 4 děti, to je 10 milionů. Po odchodu z dětského domova podle statistik do 5 let jsou tyto děti klienty policie. Jeden vězeň zase stojí 250 tisíc. Je nutné si uvědomit, že zavírání očí před tímto problémem, se nám zkrátka už teď nevyplácí.

<http://www.pujcky-rychle.estranky.cz/stranka/pujcky-a-jejich-rizika>, 25. 2. 2009

Jeho dosavadní partner, náš dlužník, má také řadu možností, těch dobrých i těch horších. Štěstí má, pokud má práci. Pokud se uskrovní (je teď sám, tak může), zvládne všechny své problémy. Musí ale prokázat opravdu pevnou vůli je řešit.

Ovšem s pevnou vůlí to bývá těžké. Bohužel existují lidé, kteří pod tíhou problémů klesnou. A vydají se cestou nejmenšího odporu. Vždyť na všechny problémy se dá alespoň na chvíli zapomenout, dají se vymazat. Pod **vlivem alkoholu nebo jiných drog**. Jedna sklenička přece ještě nikomu neuškodila a i tablety se dají zvládnout. Jen slabší upadnou do závislosti, kdo chce, tak kdykoli přece může s užíváním přestat. A tak se utíká do zapomnění jednou za měsíc, pak jednou za týden, denně. Že ztratil kontrolu nad sebou, nad svým životem i nad svými dluhy, to již člověk nevnímá. Vlastně se mu povedlo to, o co usiloval. Zapomněl. Ale aby mohl takto zapomínat,

potřebuje peníze. Do práce již dávno nechodí, peníze mu nikdo nepůjčí. Propadl se na samé dno společnosti. Má několik možností. Může se jít léčit a snažit se něco se sebou a svým životem udělat. Ale to se většinou povede jen tomu, kdo má rodinu, někoho, kdo ho podrží. Může si začít obstarávat finance krádežemi nebo podobnou činností. Čili dát se na cestu zločinu, o které jsem se již zmiňovala. Nebo také může spáchat *sebevraždu*.

Bohužel statistiky dokazují, že k tomuto zoufalému kroku přistupuje stále se zvyšující počet lidí.

Patřil k nim i muž z Nového Jičína, který se v neděli oběsil kvůli finančním problémům. „Oběšeného osmapadesátiletého muže našel jeho synovec. Důvodem sebevraždy byly dluhy a fakt, že mu kvůli neplacení faktur byl odpojen plyn a elektřina“, řekla novojičínská policejní mluvčí.

Dnes 29. 1. 2009, Pomoc chtějí stovky lidí, str. C1

Jak je vidět, dluhy dokáží člověka dohnat k opravdu neuváženým činům. Bohužel, v dnešní době, kdy se potýkáme s hospodářskou krizí se psychologové a jiní kompetentní lidé obávají, že řešení problémů tímto krajním způsobem může narůstat. Lidé byli ukolébáni prosperitou, která vládla a nechali se přesvědčit o tom, že tak to bude pořád. Mnozí si vzali půjčky s dlouhodobým splácením (např. 20 let) a teď se obávají, zda takové dluhy opravdu zvládnou celou dobu splácet.

Z předchozího textu se může zdát, jakoby každá půjčka musela skončit problémy, krachem. To ale není pravda. Naprostá většina firem, které se zabývají půjčováním financí je solidní a s klienty jedná podle práva i morálky. Avšak ty případy, kdy firmy jednájí pochybně a nekorektně, jsou natolik závažné a odhalují takové chyby v právním systému, že je nutností je zveřejňovat a nutit tím kompetentní lidi, aby se těmito problémy zabývali. Protože jestliže někdo jedná na hraně zákona, ale vynáší mu to a nikdo ho „neklepne přes prsty“, velice rychle si i jiní mohou říct: „A proč ne já?“

Zároveň je třeba říci, že i většina klientů jsou lidi, kteří dokáží odhadnout své možnosti a půjčí si pouze takovou částku, kterou zvládnou. Avšak opět ty případy, kdy

se z klientů stávají dlužníci, jsou nejen pro ně samé, ale i pro společnost velice nebezpečné a neřešení těchto problémů může mít nedozírné následky.

Opatření proti zadlužení

Zákonodárství

Několik desítek let bylo soukromé podnikání v naší zemi postaveno téměř za hranici zákona. Proto po roce 1989 bylo třeba upravit právní legislativu tak, aby byla tato činnost umožněna a zajištěna i po právní stránce. Není tedy divu, že pod tlakem doby, emocí a nadšených představ se schválily zákony, které toho mnoho povolovaly, ale málo zakazovaly nebo přikazovaly. Zapomnělo se na to, že jakýkoli trh je třeba regulovat, kontrolovat a případné prohřešky trestat.

Také do oblasti financí byl vpuštěn soukromý živel. Banky byly zprivatizovány. Pravidla pro poskytování finančních služeb, kterými se dosud řídily, se však zpočátku příliš nezměnila. A předpokládalo se, že i nadále zůstanou hlavními poskytovateli těchto služeb. Soukromé firmy, které se o tuto oblast začaly zajímat, se braly jako okrajová záležitost. K provozování této činnosti jim stačil pouze zápis do obchodního či jiného příslušného rejstříku. A předmětem jejich zájmu se staly skupiny obyvatel, které byly pro banky nezajímavé, neatraktivní. Lidé, kteří si nechtěli půjčit vysoké částky. Banky poskytují půjčky vesměs od 30 000,- Kč výš. Půjčit částky nižší se přece nemůže vyplatit! Proto tuto finančně nezajímavou, zato však velice širokou skupinu, rády přenechaly nebankovním institucím. Jejich představitelé si tedy začali zjišťovat, co vše jim zákon dovoluje, co jim přímo zakazuje, prostě kam až si můžou „dovolit jít“. Praxe začala ukazovat, že toho mohou docela hodně. Že banky podcenily ochotu lidí s nižšími příjmy půjčovat si finance téměř za jakoukoli cenu. Ale hlavně, že stát hluboce podcenil „podnikatelského ducha“ některých soukromých podnikatelů.

Jako zásadní se v této oblasti jeví neexistence přesného rámce, ve kterém se může pohybovat výdělek na půjčených penězích. Tedy relativně přesné stanovení toho, *co už je lichva a co ještě ne*. Nemělo by se však jednat jen o výši úroku, ale toto omezení by se muselo týkat celé RPSN, tedy i poplatků s půjčkami spojených. Jednalo

by se o výrazný zásah do práva na svobodné podnikání. Ale „*Liberta est potestas faciendi id quod iure licet*“ - svoboda je možnost dělat to, co dovoluje právo. Tato právní zásada stále platí! A omezení zisku z půjček by umožnilo snadnější odhalení těch, kteří tak bezostyšně vydělávají. Zároveň by také usnadnilo jejich trestní stíhání. Protože kde se porušuje zákon, musí následovat trest.

Ruku v ruce s tímto omezením by však měla jít ještě jedna úprava právní legislativy. Velkým problémem je množství firem, které mohou finance poskytovat. „*Quidquid multie peccatur, inultum est*“ – Vše, co páchá mnoho lidí, je beztrestné. Zákodníci by měli stanovit přísná kritéria pro ty, kteří chtějí v této oblasti podnikat. Měli by procházet přísnějšími kontrolami, než jiní živnostníci a měli by být připraveni na to, že tyto kontroly budou častější a přísnější celou dobu fungování firmy. Toto podnikání je natolik specifické, že by zde mělo platit pravidlo „*jednou a dost*“. Při jakémkoli pochybení, které by neslo známky trestného činu, zakázat činnost nejen firmě, ale i lidem, kteří ve ní figurují jako její představitelé. Příliš často se stává, že problematická firma, o kterou se začnou zajímat orgány činné v trestním řízení, ukončí svou činnost. Avšak titíž lidé, kteří figurovali v jejím vedení, založí novou firmu, se zcela totožným předmětem podnikání a ve svých praktikách mohou pokračovat. Zde je nutná zásadní úprava legislativy. Zákaz činnosti by v takových případech měl platit *celoživotně*. Pokud chce někdo podnikat v oblasti finančních služeb, měl by také být připraven na to, že ponese trestní odpovědnost i v případě, že firma zanikne. Již by nemělo platit, že firma neexistuje, není tedy koho stíhat.

Také by pro tyto firmy měl platit *zákaz možnosti exekuce sociálních dávek*. Jestliže se představitelé firmy rozhodli založit své podnikání na tom, že nebudou zjišťovat bonitu klientů, měli by nést riziko ztrát. Mnoho lidí, kteří čerpají některé sociální dávky jsou i zaměstnaní, zde je možnost exekucí přijatelná. Ale jestliže je klient a jeho rodina odkázána pouze na sociální dávky a přesto je mu půjčka poskytnuta, je to podivné. Sociální dávky jsou poskytovány státem na základní potřeby žadatele. A stát by měl zabezpečit, aby z nich neprofitovaly firmy, které vědomě podstoupily podnikatelské riziko. Pokud nebude možnost těchto exekucí, přestane být velká část sociálně slabých pro tyto firmy atraktivní klientelou.

Osvěta

Ale nejen úpravou právní legislativy může stát pomoci občanům. Je třeba v podstatné míře zvýšit jejich informovanost. A začít může již od **děti školou povinných**. Ing. Miroslav Ševčík, Csc., vedoucí katedry hospodářské politiky navrhuje, aby se děti již na základní škole seznamovaly se základními pojmy a výpočty, které se v oblasti financí vyskytují. Jedná se o řadu právnických termínů a obrátů, jejichž smysl nebývá „normálním“ lidem jasný, ale které jsou často velice podstatné. A praxe oplývá nepřehledným množstvím jejich využití i zneužití, takže by se mohlo jednat o výuku pestrou a zajímavou.

U sociálních odborů pracují tzv. **terénní pracovníci**. Stát by měl jejich práci ve zvýšené míře podporovat, protože tito lidé navštěvují přímo společensky a sociálně problematické osoby, oblasti, komunity. Hovoří s nimi o jejich problémech a radí jim jak postupovat. Aby jejich práce přinášela efekt, jsou nuceni využívat všech svých pedagogických, psychologických, ale i právních vědomostí. Mají obrovskou možnost sledovat aktivity některých firem, které právě zde vyhledávají svou klientelu.

...pojišťovací firma vymyslí reklamu na Mobil za korunu. Její zaměstnanci jsou placeni za to, kolik smluv podepíší. Vyrazí do komunity, kde vědí, že potřebují peníze a nabídnou jim mobil za korunu. Kdo by si ho nevzal, vědí, že ho mohou prodat za mnohonásobně víc. Podepíšou smlouvu, aniž by přemýšleli, že budou muset platit paušál...

<http://www.pujcky-rychle.estranky.cz/stranka/pujcky-a-jejich-rizika>, 25. 2. 2009

I když se tento úryvek netýká přímo půjček, princip je stejný. Sociální pracovník si může o takových firmách zjistit informace, které může předávat jak svým klientům, tak také některým orgánům k šetření. Hovoří přímo s konkrétními lidmi, vysvětluje podstatu smlouvy, oč se v ní opravdu jedná. Upozorňuje své svěřence na konkrétní rizika, která jsou s ní spojená. Jeho klienti jsou většinou lidé, kterým nic neříkají abstraktní věty typu „pokud uděláte to, mohlo by se stát to nebo taky to...“ . Těmto lidem je třeba uvést na konkrétním příkladu konkrétní dopady. I v takovém případě

využívá svého vzdělání, svých vědomostí a zkušeností. Jistě nejen to je však náplní práce terénních sociálních pracovníků. Jejich práce je záslužná, avšak stresující, obrovsky zátěžová a psychicky vyčerpávající. Proto je v zájmu státu, aby jim tuto práci usnadňoval, aby jim v ní pomáhal.

Na své straně, alespoň většinou, má totiž stát obrovského pomocníka a tím jsou *média*. V boji proti zadlužení a jeho sociálním dopadům mu může pomoci především televize a periodický tisk. Tato dvě média si již nebezpečí tohoto fenoménu uvědomila a již delší dobu se objevují televizní pořady, ale i novinové články, ve kterých se o rizicích půjček podrobně hovoří. Nejedná se jen o publicistické pořady nebo poučné články, které o těchto problémech hovoří všeobecně. Probírají se konkrétní případy lidí, kteří se nebojí o svých problémech hovořit. Upozorňují své spoluobčany, jak snadné je do dluhů upadnout a jak těžká je cesta z nich. Upozorňují však také na metody a praktiky některých firem. Média tím často riskují žalobu za „poškození dobrého jména firmy“. Přesto však do toho rizika jdou. Proto se od státu očekává, že probírané náměty alespoň zaregistruje, prošetří a vyvodí z nich patřičné závěry. Často se jedná o případy, kdy by bylo na místě zahájení trestního řízení. Problémem je, že klienty takových firem jsou lidé sociálně slabí, právně neznalí, kteří se případného trestního projednávání obávají. Jedná se totiž o proces časově i finančně zdlouhavý, jehož výsledek není jistý. A zde ve velké míře pomáhají občanská sdružení.

Občanská sdružení

Nás budou zajímat hlavně ta, která vznikla jako reakce na stále větší množství lidí, kteří se dostali do finančních problémů, a to z větší části díky nevýhodným půjčkám. Ze začátku byla jejich činnost omezena na konkrétní rady v konkrétních případech. Postupem doby se však záběr jejich zájmů a činností rozšířil.

Občanské sdružení SPES je sdružením založeným na pomoc lidem v obtížné majetkové situaci, do které se dostali v důsledku svého předlužení. Je také vzdělávací organizací, která chce svými projekty na středních školách a mezi ohroženými skupinami obyvatelstva přispívat k větší ekonomické gramotnosti

české populace. Sdružení SPES nepomáhá lidem, kteří se dostali do spirály dluhů, finančně. Jeho cílem je poskytovat odborné rady, jak takovou situaci vyřešit vlastními silami a v mezích zákona. Kromě terénních pracovníků proto SPES spolupracuje s týmem právníků, ekonomů a psychologů, který umožňuje Sdružení podívat se na problémy klienta celistvě.

<http://www.pomocsdluhy.cz>, 23. 2. 2009

Tedy jedním z cílů občanských sdružení je *zvýšení informovanosti občanů*. Mnoho informací musí být ze zákona přístupných a zveřejněných, prostý občan však o nich neví nebo neví, kde je hledat. Právě v tom jim pomáhají lidé, kteří v občanských sdruženích pracují. Tito pak pořádají různé *semináře, školení*, vedou poradny v jednotlivých městech, kam si může přijít pro radu kdokoli.

Hlavní činností občanských sdružení je však nadále pomoc při řešení již vzniklých problémů.

Pomáháme hlavně lidem s finančními problémy, těm, kteří se dostali do kolotoče dluhů a neví, jak se z něj dostat zpět... Chodí k nám jak středoškoláci, tak vysokoškoláci, nejčastěji se na nás ale obracejí lidé, kteří byli vyučení. Často jde o lidi, kteří si na začátku vzali půjčku, byli ji schopni splácet, ale postupem času se dostali do problémů, jejich rozpočet byl totiž natolik napnutý, že sebemenší výpadek vedl k tomu, že neměli na splácení.

Dnes 29. 1. 2009, Pomoc chtějí stovky lidí

Zaměstnanci poradny jim pomáhají najít optimální řešení, informují je o všem, co musí udělat, nač nesmí zapomenout, co je čeká. V poslední době jim často pomáhají při *vyplňování formulářů* nutných pro žádost o insolvenční řízení.

Chybně vyplněný formulář vede v lepším případě k zastavení procesu insolvence. V tom horším případě se stane opak toho, co dlužník chtěl. Může se totiž stát, že část formuláře, která jedná o insolvenční řízení samotné, bude vyplněna bezchybně, ale procesní chyby budou v části o oddlužení. Soud oddlužení proto zamítne, ovšem insolvenční řízení zahájí a výsledkem nebude oddlužení, nýbrž konkurz. Včetně odměny pro konkurzního správce.

<http://www.mesec.cz/clanky/ctyri-myty-o-snadnem-oddluzeni>, 2. 2. 2009

Jak jsem již psala, někteří lidé si nemohou dovolit dát podnět k trestnímu stíhání na pochybné firmy. Může to být z důvodů finančních, z důvodu neznalosti práva a z mnoha jiných důvodů. I v tom jim občanská sdružení pomáhají. Podávají tzv. **hromadné žaloby**. Tím se vlastně snižují náklady na soudní řízení i na soudní poplatky. Navíc se soudu nemusí zúčastnit každý jednotlivý klient, ale pouze jejich představitel. Stává se proto vhodnou alternativou pro dlužníky ze sociálně slabých vrstev.

Tato řešení nejsou ničím novým. Mají také **mnoho odpůrců**.

Představa, že by se firmy, které dnes běžně pracují s úrokovými sazbami v řádu desítek procent, smířily s jejich radikálním snížením, je naivní. Buď by se jim podařilo nalézt kompenzaci, například v podobě vyšších poplatků za vyřízení a správu půjčky, nebo by peníze oficiálně přestaly půjčovat. Byznys s těmito půjčkami by se pak přesunul do zóny šedé a černé ekonomiky. Zlaté časy by nastaly pravým lichvářům. Patronát nad nimi by pak jistě převzal organizovaný zločin.

<http://www.mesec.cz/clanky/ma-stat-vice-chranit-obcany-pred-zraloky>, 15. 9. 2009

Přesto však je nutné, aby stát pro toto podnikání vymezil jasné a tvrdé podmínky a využil a podporoval vše, co mu v boji s ním pomáhá. Oblast financí je citlivým jazýčkem společenských vah a je v zájmu státu sledovat, na kterou stranu se vychyluje a jeho povinností je na to reagovat. Zároveň s výše uvedenými změnami by musely také přijít určité změny v trestním právu. A také by musela nastoupit vůle státních orgánů tuto tvrdší legislativu uplatňovat a vymáhat. Což by, v případě problémů, znamenalo rychlou a kvalitní práci policie a soudů. ***Qui parcat nocentibus, innocentes punit!*** Kdo šetří viníky, trestá nevinné!

Závěr

Analýza právních norem ukázala, že oblast finančních půjček je široce zajištěna, přesto však trpí některými nedostatky. Finanční služby, poskytované bankami, jsou ošetřeny zvláštním zákonem. Nebankovní instituce, které se touto činností také zabývají, se řídí Občanským zákoníkem, některé jejich aktivity jsou potom upraveny zvláštními zákony, jako např. zákon č. 321/2001 Sb., o RPSN. Ke sjednání finanční půjčky u bankovní i nebankovní instituce musí být podepsaná smlouva. V zákoně je přesně stanoveno, jaké náležitosti musí smlouva obsahovat, aby byla platná. Existuje však ještě mnoho dalších podmínek a dodatků, které firmy do smluv zahrnují. A zde se projevuje velký nedostatek naší právní legislativy a to je její neurčitost.

Právní normy totiž umožňují některým firmám konání, které sice ještě je v rámci zákona přijatelné, ale společností je označováno jako nemorální. Stává se, že toto konání bývá i za hranicí zákona, ale jeho prošetření a prokázání je příliš složité a výsledek je nejistý. Jak ukazuje praxe při realizaci půjček, lidé se nenaučili základní pravidlo, platné při podpisu jakékoli smlouvy: „Podepsat můžeš, přečíst musíš.“ Toho využívají některé firmy, které formou různých poplatků, ale také pokut a penále, dokázaly zvýšit cenu půjčených peněz. Každá firma má právo bránit své zájmy před případnými problematickými dlužníky. Těmi se často stávají klienti vinou změny životních, tedy i finančních podmínek. Nezvládají pak plnit své povinnosti ze smluv vyplývající. Někdy jsou však podmínky ve smlouvě nastaveny tak, že klient se dostane do rozporu se smlouvou, aniž by si to uvědomil. Ve snaze situaci vyřešit se stává, že k úhradě svého dluhu i s pokutami a penále použije jinou půjčku. Tím se však pomalu začíná roztáčet spirála zadluženosti, která často končí velkými sociálními problémy dlužníka a jeho rodiny. Ty ve svém důsledku mají vliv i na ostatní společnost, tedy na celý stát.

Zadlužení totiž může vést k obrovskému společenskému propadu. Klient může např. formou exekuce přijít o svůj dosavadní majetek. Krajní situace nastává, když přijde i o bydlení. Pak má dvě možnosti: ubytovat se v tzv. holobytech nebo žít jako bezdomovec. To vše má vliv na jeho rodinu, která tento tlak nemusí vydržet a rozpadne

se. Ve snaze zabránit tomu nejhoršímu, může se dlužník uchýlit ke společensky nebezpečným aktivitám. Jedná se o krádeže, gamblerství, prostituci, vraždy.

Někdy se tito lidé stávají účastníky organizovaného zločinu. Ale ani rezignace na řešení není žádoucí. Alkoholismus, narkomanie, sebevraždy – to vše se ve spojitosti s dluhy často objevuje.

Cílem této práce bylo zjistit zda a jak lze těmto nevýhodným půjčkám a jejich sociálním dopadům zabránit. Analýzou právních norem i studiem dostupných textů jsem dospěla k tomu, že zcela zabránit jim nejde, lze je však významně omezit. Je k tomu však nutno učinit některá opatření, která jsou v kompetenci státu. Jedná se o *zprůsnění legislativy*, a to ve dvou směrech. Je třeba stanovit pevnou hranici procentuálního výdělku na půjčených financích, včetně všech poplatků (RPSN), pokut a penále. Dále je třeba zpřísnit podmínky povolování této činnosti nebankovním institucím tak, aby došlo ke snížení jejich počtu. To usnadní jejich kontrolu a *důsledné vymáhání práva*. Případná porušení práva nekompromisně odhalovat, projednávat a trestat. Zároveň s těmito legislativními kroky je také třeba více podporovat organizace, instituce a osoby, které se zabývají *osvětou* na toto téma. Jedná se o pracovníky sociálních odborů, občanských sdružení, médií a jiné. Ti všichni pomáhají občanům uvědomit si *odpovědnost za své jednání* a nutnost před podpisem smlouvy si vše promyslet, spočítat a prověřit. Všechny tyto kroky jsou nutné, protože omezení negativních sociálních dopadů rychlých půjček je v zájmu nejen občanů, ale i státu.

Resumé

Tématem této práce jsou rychlé půjčky a sociální dopady jejich použití. V první části se zabývám analýzou právních norem, které se tohoto problému týkají. V současné době se touto činností zabývají dva typy organizací. Jedná se o bankovní firmy a nebankovní firmy. Všechny banky se řídí zákonem č. 21/1992 Sb. o bankách. Avšak nebankovní instituce se řídí zákonem č. 40/1964 Sb. – Občanským zákoníkem. Činnost obou typů firem je upravena zákonem č. 321/2001 Sb., kde se hovoří o povinnosti uvádět tzv. RPSN. Jedná se o ukazatel ceny úvěru, včetně poplatků, které jsou s ním spojeny. Právě poplatky mohou nepřiměřeně zvýšit cenu úvěru. Problémy některých občanů se splácením vedly naše zákonodárce ke schválení zákona 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, tzv. insolvenčního zákona. Tento zákon platí teprve krátce a jeho přínos ukáže teprve čas. Jednou z nejdůležitějších právních norem, které se půjčování financí týkají, by měl být §253 Trestního zákona – Lichva. Avšak znění této normy je neurčité, neuchopitelné. Proto i její překročení nelze dokázat, tedy ani potrestat. Stává se tedy, že některé smlouvy jsou sice podle zákona správné, ale hraničí s morálkou.

Jak tedy vypadá praxe při podpisu smlouvy o půjčce? Je rozdíl mezi činností bankovních firem a činností nebankovních firem. Banky si především zjišťují bonitu žadatele, tedy jeho schopnost půjčku splácet. Vyžadují informace o výši příjmů, o jiných půjčkách a tak podobně. Pro zajištění návratnosti vyžadují souhlas manželů nebo tzv. ručitele. Nebankovní firmy většinou bonitu žadatele nezjišťují. Naopak jejich činnost je zaměřena na ty, kteří sítím bank neprošli. Tyto firmy půjčují také menší částky, což se lidem s nižšími příjmy zdá výhodné. Naprostá většina těchto firem je solidní a jedná s klienty na rovinu. Existují však firmy, jejichž chování je přinejmenším podivné. Klient si musí všimnout jednání, které podpisu smlouvy předchází. Nejdůležitější však je, aby si smlouvu důkladně přečetl a podepsal jen to, čemu opravdu rozumí. Existuje mnoho právních termínů a obrátů, které se ve smlouvách vyskytují a jsou důležité. Klienti jim však často nerozumí nebo je nepochopí. Je proto důležité se na ně zeptat a sledovat, jak zaměstnanec firmy na dotaz reaguje a zda odpoví jasně a srozumitelně.

Před podpisem smlouvy by si klient měl uvědomit vlastní finanční situaci a té přizpůsobit výši své půjčky. Zároveň by si nahlédnutím do obchodního nebo podobného rejstříku měl o firmě zjistit některé informace, její spolehlivost si ověřit např. na internetu. Nejdůležitější je uvědomit si, že podpisem smlouvy se klient zavazuje splnit é povinnosti ve smlouvě uvedené.

Mohou však nastat problémy se splácením a z klienta se stává dlužník. V situaci, kdy jeho finance vlivem nečekaných problémů nestačí na splátky, je nejdůležitější se s věřitelem spojit a domluvit na změně splátkového kalendáře. Jsou dvě chyby, které klienti dělají – neplatí a tváří se, že se nic neděje nebo na zaplacení jednoho dluhu uzavřou další půjčku. Oba tyto způsoby jednání vedou pouze ke zhoršení situace, např. formou exekuce. Dlužník se dostává do velkých sociálních problémů, klesá na společenském žebříčku a s ním i jeho rodina. To vše má vliv na jeho psychiku a snaží se najít nějaké rychlé a snadné řešení. Propadá gamblerství nebo se dá na dráhu zločinu a potřebné finance chce získat např. přepadením banky. Může také na řešení rezignovat a pod vlivem beznaděje propadá alkoholu či jiným drogám nebo se rozhodne pro sebevraždu.

Tyto situace jsou velice nebezpečné pro společnost. Je tedy v zájmu státu je sledovat a zabývat se jimi. Ukazuje se, že je nutná úprava právní legislativy, a to v několika směrech. Jako nejdůležitější se jeví stanovení pevné procentuální hranice výdělku na půjčených financích, a to včetně poplatků. Zároveň je nutné zpřísnit legislativu v oblasti povolování výdělečné činnosti. Tedy snížit počet nebankovních firem, které půjčky provozují. Důsledně vymáhat dodržování práva a prohřešky trestat. Dále by měl stát podporovat organizace, které šíří osvětu na toto téma. Jedná se o pracovníky sociálních odborů, občanských sdružení, ale také činnost médií. Zabránit negativním sociálním dopadům tzv. rychlých půjček je v zájmu občanů, ale také státu.

Anotace

Půjčit si peníze je snadné a výhodné. Přesvědčují nás o tom reklamy v masmédiích, ale také někteří ekonomové a politici. Je to však pravda? Problematika půjček je ošetřena různými zákony. Automaticky se předpokládá, že je tato problematika také v souladu s morálkou. Půjčky poskytují bankovní i nebankovní firmy. Na základě uzavřených smluv vznikají práva, ale také povinnosti pro obě zúčastněné strany - věřitele i dlužníka.

Bohužel existují firmy, jejichž podmínky při uzavírání smluv bývají podle práva v pořádku, ale rozcházejí se s morálkou. Zaměřují se na snadno zranitelné skupiny lidí, sociálně slabé, mladé a nezkušené, právně nepřilíš znalé. Tito lidé potom mohou padnout do dluhové pasti, ze které často není úniku. Formou exekucí mohou přijít o veškerý svůj majetek. Nebo jsou nuceni vyhlásit tzv. osobní bankrot. Zároveň s nimi je však „trestána“ celá jejich rodina. Ta zůstává odkázána na sociální dávky, protože veškerý příjem jde na splátky dluhů. Lidé si musí uvědomit, že problémy, které si způsobili sami, za ně nemůže a nebude řešit někdo jiný, zde např. stát. Avšak i stát, tedy zákonodárci, si musí uvědomit, že mají možnosti, kterými mohou takovým vyhroceným situacím zabránit. Při tvorbě zákonů by měli reagovat pružně a rychle na dění ve společnosti. Hlavně by však zákony měly být jasné a jednoznačné, bez možnosti několikerého výkladu.

Klíčová slova

Půjčka, spotřebitelský úvěr, úrok, smluvní pokuta, dluhy, úpadek

Annotation

It is easy and convenient to get a loan. There are adverts in the media and also some economists and politics are convincing us. However, is it all true? Broad issue of loans is covered in various laws. Automatically one would think that this issue is also in compliance with morality. Loans are being offered by banks and other companies. Based on the conclusions of contractists some rights arise as well as responsibilities for both parties involved – preferential creditor and borrower.

Unfortunately there are companies whose rules in terms of making contracts are within the law but diverge with morality. Those are aiming at vulnerable circle of people, socially deprived, young and inexperienced or those unfamiliar with the law. These people can easily fall into debt trap from which there is often no way out. They can lose all properties in execution or they may be forced to enounce so called personal bankruptcy. Simultaneously, the whole family is affected. These have to live of social benefits, because all incomes go towards the debts. People need to be aware of, that the problems they got themselves into will have to be dealt with by them and no one else could or even would be willing to help them out, in these case a government for example. Nevertheless the government, consequently the legislators have to realize that they have the potentials to prevent from acute situations like these. Whilst making laws they should quickly and flexibly react to all the courses of events in society. Particularly the law should be clear in meaning and uniquely determined in order to prevent diverse interpretation.

Keywords

Loan, consumer lending, interest, contractual fine, debts, bankruptcy,

Seznam použitých zdrojů

1. Občanský zákoník - § 19 Právnícké osoby
2. Trestní zákon - § 250 Podvod
3. Trestní zákon - § 253, odst. 1 Lichva
4. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
5. Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru
6. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, § 412
7. Bible, Deuteronomium, kap. 23, verš 19 a 20
8. KEJDOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z. Římské právo a současná právní věda. Brno IMS, 2005
9. Deník, 10. 3. 2008, Život s dluhy, str. 1, 2, ISSN 1801-013X
10. Deník, 10.3. 2008, Jak se vyhnout finančním problémům? Někdy stačí číst, str. 2, ISSN 1801-013X
11. Deník, 10. 3. 2008, Co udělá s vaším dluhem jeden papír s modrým pruhem, str. 2, ISSN 1801-013X
12. Deník, 23. 2. 2009, Nejdůležitější údaje bývají nejmenšími písmeny, str. 28, ISSN 1801-013X
13. Dnes, 29. 1. 2009, Pomoc chtějí stovky lidí, str. C1, ISSN 1210-1168
14. Dnes, 11. 2. 2009, Spojte více půjček do jedné, str. 8, ISSN 1210-1168
15. Dnes, 18. 2. 2009, Žena plánovala vraždu paličkou na maso, str. C2, ISSN 1210-1168
16. <http://www.mesec.cz/clanky/ctyri-myty-o-snadnem-oddluzeni>, 2. 2. 2009
17. <http://www.mesec.cz/clanky/desetnik-smlouvy-o-spotrebitelkych-uverech>, 18. 8. 2008
18. <http://www.mesec.cz/clanky/exekuce-neni-legrace>, 23. 2. 2009
19. <http://www.mesec.cz/clanky/exekuce-jak-se-ji-vyhnout>, 23. 2. 2009
20. <http://www.mesec.cz/clanky/ma-stat-vic-chranit-obcany-pred-zraloky>, 15. 9. 2008

21. <http://www.mesec.cz/clanky/pribeh-ze-zivota-co-s-nevyhodnym-uverem>,
17. 11. 2008
22. <http://www.pomocsdluhy.cz>, 23. 2. 2009
23. <http://www.pujcky-penize.org/spotrebitelske-uvery>, 15. 9. 2008
24. <http://www.pujcky.rychle.estranky.cz/stranka/pujcky-a-jejich-rizika>, 25. 2. 2009
25. <http://www.spolu-proti.estranky.cz/stranka/pasti-a-triky>, 6. 2. 2009
26. <http://www.spotrebitele.info/finance/clanek.shtml?x=2344650>, 5. 2. 2009
27. <http://www.vaspodpis.cz/sankce.html>, 9. 2. 2009